

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Marriel Sopp

**PRAKTIKA KASULIKKUS JA SELLE TÕSTMISE
VÕIMALUSED TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOLI ÄRINDUSE
ERIALA ÜLIÕPILASTE NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Õppekava ÄRINDUS, peeriala ettevõtlus ja juhtimine

Juhendaja: Juhan Teder, PhD

Tallinn 2022

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 10096 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Marriel Sopp .....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 193487TABB

Üliõpilase e-posti aadress: marriel.sopp@gmail.com

Juhendaja: Juhan Teder, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. PRAKTIKA TEOREETILISED ALUSED	7
1.1. Praktika olemus ja kasulikkus	7
1.2. Eduka praktika eeldused	9
1.3. Praktikaga seonduvad probleemkohad	11
1.4. Praktika Tallinna Tehnikaülikooli ärinduse õpepeaval	14
2. PRAKTIKA KASULIKKUS JA PROBLEEMID ÄRINDUSE TUDENGITE SEAS	16
2.1. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus	16
2.2. Esimese uuringu osa tulemused	17
3. PRAKTIKA KASULIKKUS JA PROBLEEMID ÜLIKOOLIPOOLSEL HINNANGUL	28
3.1. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus	28
3.2. Teise uuringuosa tulemused	29
4. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD PRAKTIKA KASULIKKUSE TÕSTMISEKS	36
KOKKUVÕTE	40
SUMMARY	43
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	46
LISAD	49
Lisa 1. Küsitlus ärinduse üliõpilastele ja vilistlastele	49
Lisa 2. Intervjuu küsimused ärinduse programmijuhile	55
Lisa 3. Intervjuu küsimused praktika kuraatoritele	56
Lisa 4. Intervjuude transkriptsioonid	57
Lisa 5. <i>Cross-case</i> tabel uuringu teisest osast	58
Lisa 6. Intervjueeritavate valim	61
Lisa 7. Lihtlitsents	62

LÜHIKOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada peamised praktika kasutegurid ja eduka praktika omadused ning leida võimalusi praktika kasulikkuse tõstmiseks, ennetades võimalikke praktikal tekkivaid probleeme. Uurimisprobleemiks leidis autor, et varasem analoogne uuring ärinduse erialal puudub, kuid selle läbiviimine on vajalik, et selgitada välja praktika roll ning selle kasulikkus ja anda ettepanekuid ülikoolile, üliõpilastele ning ettevõtetele, kuidas praktika kasulikkust tõsta. Eesmärgi saavutamiseks ja uurimisprobleemi lahendamiseks püstitas autor järgnevad küsimused:

- 1) Millised on eduka praktika tähtsamad eeldused ja millised probleemid võivad praktikal tekkida?
- 2) Kuidas on praktika reguleeritud Tallinna Tehnikaülikooli ärinduse õppekavas?
- 3) Millised on praktika kasutegurid, põhinedes ärinduse üliõpilaste kogemusele?
- 4) Milliseid probleeme leiavad praktikakorralduses ülikool ja üliõpilased?
- 5) Milliseid soovitusi annavad üliõpilased ja vilistlased praktika kasulikkuse tõstmiseks?
- 6) Milliseid ettepanekuid teevad ärinduse praktika kuraatorid praktika kasulikkuse tõstmiseks?

Uurimisküsimustele vastamiseks viis autor läbi kaks uuringu osa. Esimeses uuringu osas küsitleti TalTech ärinduse tudengeid ja lähiaastate vilistlasi, kasutades kvantitatiivset uuringumeetodit. Teises uuringu osas tehti intervjuud ärinduse praktika kuraatoritega ja programmijuhiga.

Uuringu tulemustest selgus, et nii üliõpilased kui ka ülikool peavad ärinduse praktikat väga oluliseks õppekava osaks. Eduka praktika jaoks on vaja kõigi osapoolte korraliku ettevalmistust, kindlaid eesmärke ja kontsentreerumist kasuteguritele. Praktikakorralduse parendamiseks oodatakse ülikoolilt abi praktikakoha leidmisel ja ainepunktidega tunnustatud lisapraktikat. Tööandja vastutada on praktikandi õpetamine, tagasisidestamine ja sobilike tööülesannete määramine. Ülikooli, üliõpilase ja tööandja vaheline tihe koostöö tagab edukaima praktika.

Võtmesõnad: praktika, karjäär, kasulikkus, rahulolu, praktikakorraldus, üliõpilased

SISSEJUHATUS

Praktika on üks tööturu olulisemaid protsesse. Kasusaajateks saab välja tuua kolm osapoolt: üliõpilane, tööandja, ülikool. Praktika käigus saab üliõpilane mitmeid kasulikke kogemusi ja teadmisi, näiteks võimaluse kasutada oma koolis õpitut töömaailmas ära ning näha enda sobivust erialase töö valdkonnas (Karakiraz *et al.* 2021). Tööandja kasuks on, et saadakse väiksemate kuludega endale töötaja, kes potentsiaalselt jätkab ka tulevikus tööd ettevõttes (Morrow 1995 viidatud Coco 2000, lk 43). Ülikool saab eduka tööandja ja praktikandi töösuhtest tunnustust ning laiendab oma ärivõrgustikku läbi innukate tudengite (Coco 2000, lk 43).

Tallinna Tehnikaülikooli ärenduse õppekava tudengitel on bakalaureuseõppe ajal praktika läbimine kohustuslik ja 6 EAP vääriline aine. Seega saab järeldada, et ka Tallinna Tehnikaülikool näeb omalt poolt praktikal suurt rolli. Praktikakoha valimine ja selle sooritamine on aga iga ärenduse tudengi jaoks iseseisev ülesanne, mistõttu on see ka tudengite jaoks oluline ja aktuaalne teema. Praktika sooritamises nähakse tudengi jaoks palju positiivset, näiteks kasulike uute kontaktide saamist, töökogemust ja võimalikku pikaajalist töökohta. Ometi pole täpselt teada, kas ka peale praktika või ülikooli lõpetamist peavad tudengid oma praktika aine läbimist oluliseks ning millised olid kogu protsessi kasutegurid. Puudub ka informatsioon rahulolu kohta ja millised on ärenduse üliõpilaste poolsed soovitusel ettevõtetele ning parandusettepanekud, mida praktikakorralduses täiendada. Seetõttu oleks vaja välja selgitada, milline on praktika kasulikkuse teoreetiline tagapõhi ja kuidas see väljendub ka ärenduse tudengite enda kogemuses ning milline oli rahulolu kogu protsessiga.

Uurimisprobleemina näeb töö autor, et Tallinna Tehnikaülikooli ärenduse õppekava tudengite praktikakogemuse kohta ei ole varasemalt uuritud üliõpilaste lühi- ja pikaajalisi kasutegureid ning eduka praktika põhilisi omadusi. Samuti puudub ülevaade praktikal esinevatest probleemidest, toetudes nii üliõpilaste kui ka ülikoolipoolsele hinnangule. Töö läbiviimine on vajalik, et välja selgitada praktika roll ja selle kasulikkus ning pakkuda ülikoolile, tudengitele ja ettevõtetele soovitusi, kuidas praktika kasulikkust veelgi tõsta.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada peamised praktika kasutegurid ja eduka praktika omadused ning leida võimalusi praktika kasulikkuse tõstmiseks, ennetades võimalikke praktikal tekkivaid probleeme. Eesmärgi saavutamiseks tehti uuring, mille põhjal saab teha Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonnale ettepanekuid ärenduse praktikakorralduse täiendamiseks ja anda soovitusi tulevikus praktikat läbivatele tudengitele ning praktikante võtvatele ettevõtetele, et tõsta ärenduse tudengite praktikast saadud kasulikkust. Selleks, et uurimiseesmärki saavutada ja uurimisprobleemi lahendada, püstitas autor järgnevad uurimisküsimused:

- 1) Millised on eduka praktika tähtsamad eeldused ja millised probleemid võivad praktikal tekkida?
- 2) Kuidas on praktika reguleeritud Tallinna Tehnikaülikooli ärenduse õppekavas?
- 3) Millised on praktika kasutegurid, põhinedes ärenduse üliõpilaste kogemusele?
- 4) Milliseid probleeme leiavad praktikakorralduses ülikool ja üliõpilased?
- 5) Milliseid soovitusi annavad üliõpilased ja vilistlased praktika kasulikkuse tõstmiseks?
- 6) Milliseid ettepanekuid teevad ärenduse praktika kuraatorid praktika kasulikkuse tõstmiseks?

Uurimisprobleemi lahendamiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks viis autor läbi uuringu, kasutades kvantitatiivset ja kvalitatiivset uuringumeetodit. Töö teoreetilise osale toetudes koostati Google Forms keskkonnas ankeetküsimustik, mis saadeti Tallinna Tehnikaülikooli ärenduse tudengitele ja lähiaastate vilistlastele, kes on läbinud praktika kursuse. Teise uuringu osana tehti intervjuud Tallinna Tehnikaülikooli ärenduse programmijuhiga ja praktika kuraatoritega, arvestades esimese uuringu osa küsimustiku vastuseid ning ka teoreetilist tausta. Uuringu tulemusi analüüsiti andmetöötlusprogrammiga MS Excel ja tekstitöötlusprogrammiga MS Word.

Käesolev bakalaureusetöö koosneb teoreetilisest ja empiirilisest osast. Teoreetilisest osast selgitatakse praktika kasulikkust, eduka praktika põhilisi tegureid ja võimalikke probleemkohti ning antakse ülevaade praktikakorraldusest Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonnas. Empiirilises peatükis kirjeldatakse uurimismetoodika valikut, analüüsitakse uuringu tulemusi ja pakutakse ettepanekuid ärenduse tudengite praktikast saadava kasu tõstmiseks.

Töös kasutab autor mõistet „praktika“, viidates õppeasutustes olevale kohustuslikule kursusele, mille läbimise eest saab tudeng ainepunkte.

1. PRAKTIKA TEOREETILISED ALUSED

Käesoleva bakalaureusetöö teoreetiline osa jaguneb neljaks alapeatükiks. Esimeses ja teises alapeatükis selgitatakse praktika olemust ja kasulikkust ning tuuakse välja põhilised eduka praktika tegurid. Kolmandas ja neljandas peatükis antakse ülevaade tüüpilistest praktika probleemkohtadest ning praegusest Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonnas kehtivast praktikakorraldusest.

1.1. Praktika olemus ja kasulikkus

“Praktika on õppekava osa, mis annab võimaluse rakendada teoreetilise õppe käigus omandatud teadmisi, oskusi ja hoiakuid reaalses töökeskkonnas.” (Vahtramäe *et al.* 2011, lk 5) Praktika eesmärgiks on luua tudengi jaoks sujuv üleminek koolist töömaailma. Üliõpilased, õppeasutused, ettevõtted - kõik usuvad, et praktika täiendab tudengi akadeemilisi teadmisi. (Farinelli & Mann 1994) Praktika käigus saab üliõpilane luua enda jaoks laiemat töövõrgustikku ja laiendada oma teadmisi, oskusi ja võimeid (Rothman 2003).

Praktika protsessis on mitu osapoolt, kelleks on enamik juhtudel üliõpilane, praktika kuraator ja praktikajuhendaja (Vahtramäe *et al.* 2011, lk 8). Rahel Elisabeth Toffer (2020) bakalaureusetöös „Majandusarvestuse valdkonnas praktikat läbivate üliõpilaste ja ettevõtete ootused praktikale“ sai kinnitust hüpotees, et praktikandid ja ettevõtted saavad mõlemad praktikast kasu. Samuti hindavad mõlemad osapooled praktika olulisust praktikantide arengus kõrgelt. Seetõttu on väga oluline, et nii ettevõtte kui ka praktikant on praktikaks ette valmistunud, et üliõpilasel oleks võimalus saada paremaks spetsialistiks ning ülikoolist saadud teadmised kanduksid üle ka ettevõttesse ning vastupidi (Maini *et al.* 2021, lk 1219).

Läbitud praktika annab valitud erialast hea ülevaate, mis aitab tudengil näha enda sobivust ja võimeid valitud erialal. See võimaldab omakorda teha tulevikus efektiivsemaid karjäärivalikuid ja saada ametipositsiooni kohta täpsemaid teadmisi enne täiskohaga tööle asumist. (Gower & Mulvaney 2012, lk 8) Suurimaks kasuteguriks on tudengi jaoks kindlasti suurenenud

tutvusvõrgustik (Karakiraz *et al.* 2021, lk 9) ja suhtlus oma ala professionaalidega (Coco 2000, lk 42), kellelt on võimalus palju õppida. Vastutuse ja usalduse saamine praktikakohal suurendab tudengi enesekindlust ja julgust võtta ka edaspidi vastu väljakutseid pakkuvaid ülesandeid (Rothman 2003, lk 923).

Praktikakogemusega ülikooli lõpetajatel on eelis nende ees, kes praktikat läbinud pole (Baert *et al.* 2021, lk 8). Praktika olemasolu üliõpilase CV-s on tööandjale muljetavaldav ja võib olla töökohta leidmisel otsustav tegur (Ramos 1997 viidatud Agoston *et al.* 2017, lk 42). Varasematele uuringutele toetudes saavad suurema tõenäosusega tööle kandideerijad, kellel on praktika sooritatud (Taylor 1988), sest peale akadeemiliste teadmiste on neil ka kogemus tööturul (Zuo *et al.* 2020). Sageli tehakse praktikantidele ka nende praktikakoha poolt edasisi tööpakkumisi, mis on tiheda konkurentsiga tööturul väga oluline, sest enam ei taga ainuüksi kõrgkooli diplom töökohta (King 1997 viidatud Coco 2000, lk 44). Samuti on leitud, et praktika läbinute palk on kõrgem ning rahulolu oma tööga parem (Gault *et al.* 2000). Juhul, kui tudeng oma praktikakohas tööd ei jätkata, siis aitab praktiline töökogemus üliõpilastel ka peale kooli lõpetamist jääda tööandjale silma (Taylor 1988).

Üks praktikast suurimaid kasusaajaid on ülikool. Tänu tudengite praktikale on ülikoolil võimalus ennast tööturul valideerida ja kindlustada ka lõpetajatele tulevikuks töökohad. Edukatest praktikasuhetest tudengite ja praktikat pakkuvate ettevõtete vahel võib ülikool saada näiteks rahalist toetust, külalislektoreid ja väljasõite. (Coco 2000, lk 43)

Enamike ettevõtete jaoks, kes praktikante tööle võtavad, võib olla praktika kasulikkus veel suurem kui praktikantide jaoks (Maynard 1997). Tänu praktikale saavad ettevõtted endale väiksemate kulutustega kompetentset tööjõudu, juurdepääsu kõrgelt motiveeritud ja produktiivsetele töötajatele, täistööajaga töötajate vabastamist rutiinsetest tööülesannetest ning võimaluse hinnata ja kasvatada endale potentsiaalseid täiskohaga töötajaid (Morrow 1995 viidatud Coco 2000, lk 43). Kasutades praktikat kui eelkontrolli enne täiskohaga pakkumise tegemist saavad ettevõtted olla kindlad ja vältida olukorda, kus tööle võtmine pole nende jaoks kasulik (Gault *et al.* 2000). Üliõpilastest praktikandid toovad ettevõttesse ka uut energiat, värskeid teadmisi akadeemilisest maailmast ja omavad paremat arusaama tehnilistest vahenditest, mis võivad muuta ettevõtte tööd efektiivsemaks. Lisaks on neil väline ja nooruslik vaatenurk, mis püstitab väljakutse tavapärasele mõtlemisele (Gryski *et al.* 1987), mis võib aidata organisatsioonidel leida uusi kliente ja säilitada enda relevantsust (Morrow 1995 viidatud Gower & Mulvaney 2012, lk 11). Hea

praktikakogemusega tudeng jagab oma arvamusi kindlasti ka teistele edasi, mis tähendab, et isegi kui praktikant käib veel koolis ja tal pole võimalik kohe tööd alustada, saab temast ettevõtte saadik, kes aitab head mainet levitada ja suurendab seeläbi ettevõtte jaoks potentsiaalsete töötajate valikut (Farinelli & Mann 1994).

Tänu praktika olemuse ja kasulikkuse lahti mõtestamisele näevad kõik kolm osapoolt, milline on nende roll praktika protsessis ning miks on vajalik, et see oleks ka nende jaoks edukas. Ent selleks, et praktika kasulikkust veelgi tõsta on vajalik teada ja analüüsida tegureid, mis seda mõjutavad. Järgnevas alapeatükis põhinedes teaduslikele allikatele, annab autor ülevaate eduka praktika eeldustest.

1.2. Eduka praktika eeldused

Edukad praktikaprogrammid sõltuvad kõikide asjaosaliste kompetentsusest ja motivatsioonist. Isegi kui ülikool on praktikaks hästi ette valmistanud, siis võib ettevõtte päris kogemuse ära rikkuda, kui puudub näiteks nõuetekohane ettevalmistus ja teostus. (Coco 2000, lk 43) Ometi võivad negatiivsed ja ootustele mittevastavad praktikakogemused muuta täielikult tudengi edasisi karjäärivalikuid (Koc *et al.* 2014). Teades eduka praktika tegureid on võimalik vältida probleeme ja maksimeerida praktika väärtust kõikide osapoolte jaoks (Maertz *et al.* 2014b).

Eduka praktika jaoks on vajalik, et üliõpilased keskenduksid enda praktikakoha valikul oma karjäärieesmärkidele, et peale kooli lõpetamist leida kiiremini töö, võrreldes nendega, kes praktikat tehes oma karjääriplaanidega ei arvestanud (Karakiraz *et al.* 2021, lk 8). Üliõpilasel on oluline õppida ka võimalikult hästi tundma ettevõtet, kus ta oma praktikat teeb ja seda, kuidas seal igapäevane töö toimub. Kui tööd tehakse antud ettevõttes distantsilt, siis tuleks praktikandil leida viis, kuidas suhelda teiste töötajatega, et saada enda jaoks realistlik ülevaade organisatsiooni sisekliimast (Maertz *et al.* 2014a, lk 132).

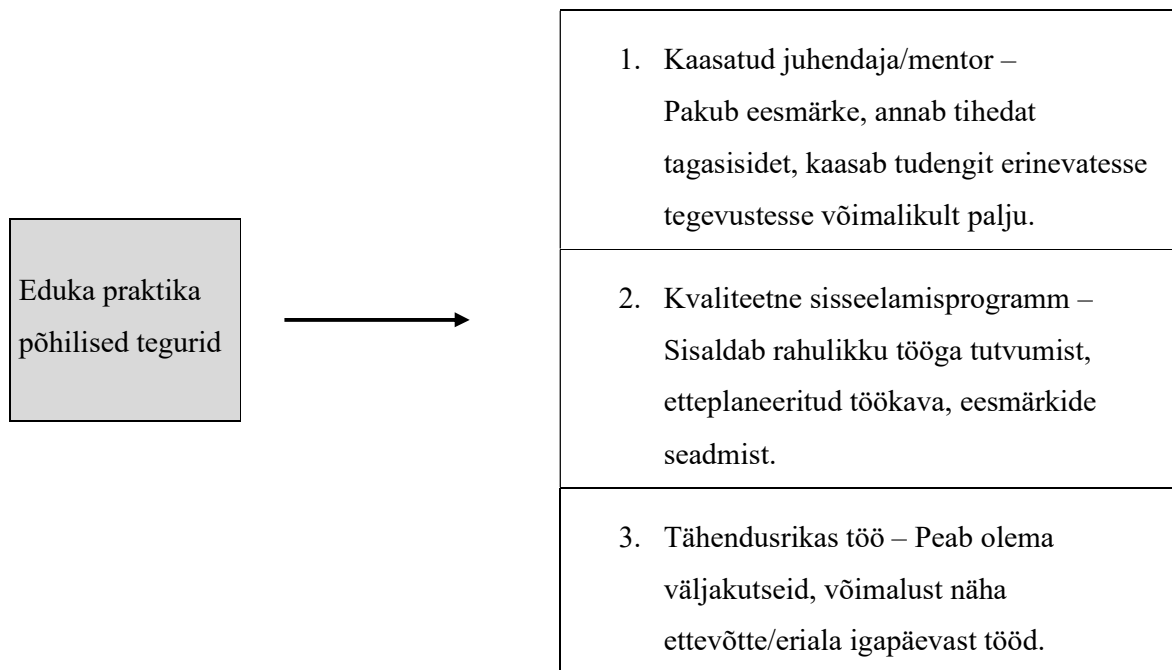
Kui praktika läbimine toimub ametipositsioonil, mis ei kattu täielikult tudengi karjäärieesmärkidega, siis tuleks säilitada positiivne vaatenurk ja keskenduda praktika teistele kasuteguritele (Karakiraz *et al.* 2021, lk 9). Uute teadmiste ja õppetundide saamine on eduka praktika üks võtmetegureid, kuid selle asemel, et mõelda sellest kui enesestmõistetavast protsessist, on kasulik praktikandi ja organisatsiooni vahel arutleda praktikandi olemasolevate

teadmiste ning kogemuste üle ning koostada plaan, et need saaksid praktika jooksul parimal viisil täiendatud ja arendatud (D'Abate *et al.* 2009, lk 534).

Ülikool kui praktikaprotsessi korraldaja peaks nii üliõpilasi kui ka ettevõtteid regulaarselt teavitama ja informeerima praktikanõuete- ja korralduse kohta, et kõrvaldada ja ennetada kommunikatsiooni või infopuuduse probleeme (Karakiraz *et al.* 2021). Samuti peaks koolipoolse juhendaja ja tudengi vahel toimuma tõhus koostöö kogu praktika jooksul (Kiili & Kumpas 2013, lk 130). Ülikooli ja töömaailma omavahelised suhted ning koostöö areneks veelgi, kui tudengid peaksid oma õppe jooksul tegema praktikat rohkem ja kauem (Karakiraz *et al.* 2021). Kasuks tuleks ka, kui õppeasutuse poolt oleks olemas karjäärinõustamine, et toetada praktika ja õpilase eriala suhet (Karakiraz *et al.* 2021). Soovitatav on ka ülikoolil teha tudengitega intervjuusid ja küsida neilt praktika tagasisidet enne, praktika ajal ja peale praktika toimumist, et täiendada ja parendada praktikakorraldust (Koc *et al.* 2014). Peale kohustusliku praktika võiks ülikool toetada ka vabatahtlikku praktikat, et võimaldada enda õpilastele rohkemaid kogemusi ja karjäärivõimalusi (Karakiraz *et al.* 2021).

Eduka praktika jaoks on soovitatav ettevõtetel kaasata praktikante võimalikult palju erinevatesse projektidesse ja anda neile ka vastutusrikkaid ülesandeid, pakkuda toetust ning selgitada tegevuste tagapõhja (Alpert *et al.* 2009; Coco 2000). Kuna üliõpilased tulevad keskkonnast, kus tagasiside ja hindamine toimuvad regulaarselt, siis suurendab nende rahulolu, kui ka praktikakoha poolt kasutatakse nii formaalseid kui ka mitteametlikke tagasiside andmise meetodeid (D'Abate *et al.* 2009, lk 534). Tänu juhendaja tagasisidele saab praktikant uusi teadmisi, mida edaspidi enda töökohal kasutada (Kiili & Frey 2013, lk 130). Praktikandi motiveerimiseks tuleks neid austada (Maertz *et al.* 2014b) ja suhtuda nendesse samamoodi nagu ülejäänud ettevõtte töötajatesse (Alpert *et al.* 2009, lk 41). Perioodil, kus COVID-19 tõttu toimub praktika paljudes ettevõtetes interneti vahendusel ja praktikant töötab ainult kodukontoris, on erilisel oluline roll nii koolipoolsel kui ka ettevõttes oleval praktikajuhendajal. Seega peaks mõlemad osapooled virtuaalse praktikaprogrammi kavandamisel hoolikalt analüüsima ja jälgima, kuidas hoida üliõpilaste rahulolu kõrgel, kasutades näiteks koostööpõhist lähenemisviisi. (Maini *et al.* 2021, lk 1219) Seetõttu on väga oluline just ettevõtte ettevalmistus praktikaks, kuna ainuüksi ühe negatiivse praktikakogemuse jagamine sotsiaalmeedias võib põhjustada tulevikus oluliselt väiksema huvi ettevõtte praktika- või tööpakkumistest noorte seas (Maertz *et al.* 2014b, lk 306).

Toetudes varasemale kirjandusele ja intervjuule Richard Bottneriga, kes on ettevõtte Intern Bridge asutaja, on Maertz, Stoeberl ja Magnusson (2014) leidnud, et eduka praktika tegurid jagunevad paljudes allikates kolme gruppi. Joonisel 1 välja toodud kolm põhilist gruppi on praktikakoha ehk tööandja poolt sõltuvad edutegurid, et praktika oleks nii üliõpilasele kui ka nende enda jaoks kasulik.

Joonis 1. Eduka praktika eeldused praktikakoha poolt

Allikas: Maertz *et al.* (2014b, lk 306); autori koostatud

Eduka praktika jaoks on vajalik, et nii ülikool, tudeng kui ka ettevõtte valmistuks praktikaks võimalikult põhjalikult ette. Teadlikus põhilistest eduka praktika eeldustest annab kõikidele osapooltele võimaluse maksimeerida enda jaoks praktikakogemust ja edasisi kasulikke koostöösuhteid.

1.3. Praktikaga seonduvad probleemkohad

Paljude tudengite jaoks on praktika positiivne kogemus (Gryski *et al.* 1987). Ometi võib praktika jooksul tekkida ka raskusi, mis panevad tudengeid enda karjäärivalikutes kahtlema (Sweitzer & King 2008, lk 21). Halb kogemus praktikaga võib laialdaselt levida (Rogers *et al.* 2021) ja seetõttu kahjustada nii ettevõtte kui ka ülikooli mainet. Keerukaid probleeme võib ette tulla nii üliõpilase,

õppeasutuse kui ka praktikakoha poolt (Vahtramäe *et al.* 2011, lk 45). Kuna praktikantide hea rahulolu tagamisel on suur roll nii ülikooli- kui ka praktikakohapoolsel juhendajal (Maini *et al.* 2021), siis tuleb probleemkohtadega aktiivselt tegeleda ja osata neid märgata mõlemal osapoolel (Vahtramäe *et al.* 2011, lk 43).

Tüüpilise probleemina võivad esile kerkida ajalised piirangud, kui ei arvestata näiteks üliõpilase tööga kohanemise kiirust, õppevõimet või on hoopis ülikooli poolt seatud ebaselged õpiväljundid või eesmärgid (Vahtramäe *et al.* 2011, lk 43). Aja planeerimisega seotud rahulolematust võib olla tingitud probleemidest, et praktikakoht asub elukohast kaugel või praktika kursuse läbimise jaoks on vajalik läbida kindel töötundide arv (Rothman 2003, lk 922). Suur ebakõla võib tekkida ka siis, kui üliõpilase ja tööandja ootused praktika osas ei ole vastavuses ja omavaheline kommunikatsioon on puudulik. Sellest tulenevalt võib tudengil tekkida ka vale ootus, kui tööandja pole hästi selgitanud, kas peale praktikat on lootust ka pikaajalisele tööpakkumisele. (Alpert *et al.* 2009, lk 37–38)

Praktika võib üliõpilasele pettumust valmistada, kui tema tööülesanded on väga rutiinsed, ebaolulised ja ei esita väljakutset (Maertz *et al.* 2014a, lk 137). Rahulolu võib langeda ka siis, kui praktika on tasustamata või ettevõttel puuduvad tööks vajalikud töövahendid (Ahmad 2020). Tasustamata praktika puhul on praktikakorraldus tihti ka halvemini struktureeritud, mis vähendab tudengi motivatsiooni topelt ja võib anda väga negatiivse vastukaja, tähendades ettevõttele vähem potentsiaalseid tulevasi töötajaid (Rogers *et al.* 2021).

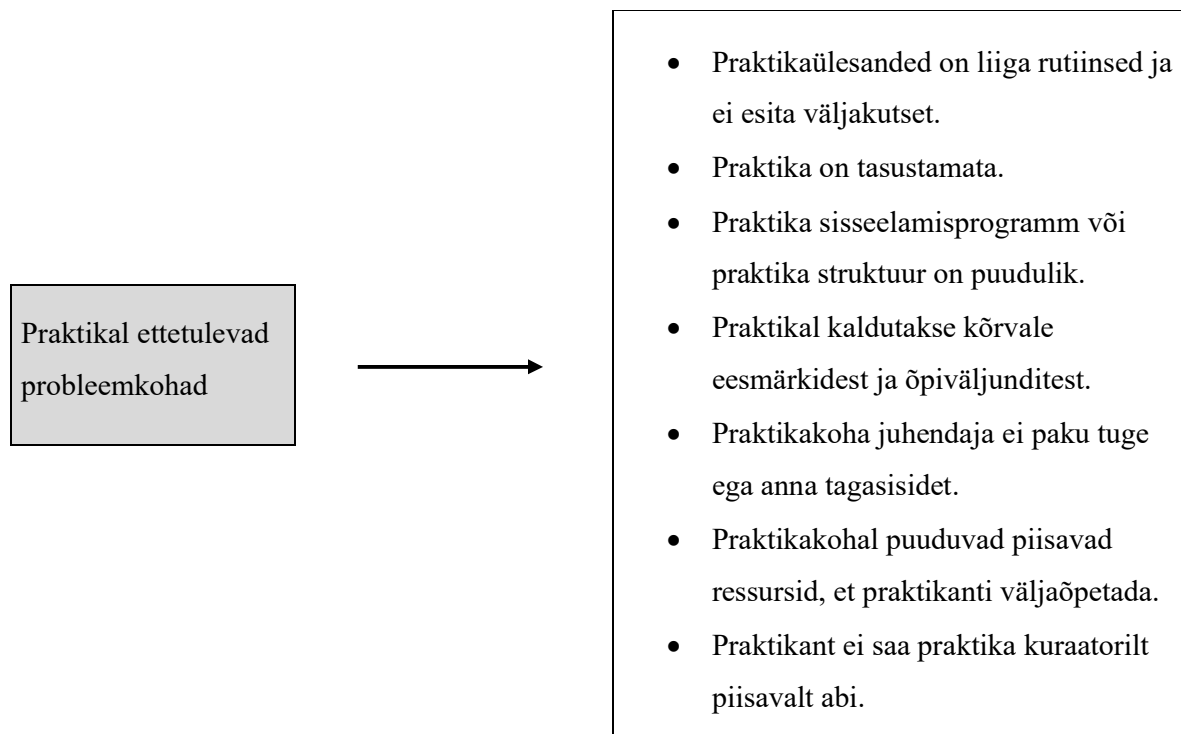
Ohukohana võib praktika jooksul esineda, et ettevõttes on korraga palju praktikante, kellega ei jõuta võrdselt tegeleda või puuduvad ressursid, et praktikanti igapäevatöö kõrvalt välja õpetada (Vahtramäe *et al.* 2011, lk 44). Puudulik praktika struktuur ja sisseelamisprogramm vähendavad kindlasti tudengi motivatsiooni ja töötulemusi (Maertz *et al.* 2014b, lk 306). Eriti oluline on ettevõttel oma praktikaprogrammi peale mõelda siis, kui kogu suhtlus ja töö toimub praktikandil kodukontoris, sest ka nii võib tema rahulolu langeda (Ahmad 2020). Samuti võib praktikaasutus kalduda kõrvale praktika eesmärkidest ning lasta praktikandil teha tööülesandeid, mis ei ole õpetlikud ja ei oma tudengi jaoks väärtust. Ilma juhendaja toeta on tudengil raske „ei“ öelda ja seetõttu toimub õpiväljunditest kõrvalekandumine. (Sweitzer & King 2008, lk 199)

Praktika läbimise jaoks on vaja tudengil iseseisvalt leida praktikat pakkuv ettevõtte. Tööturul võib olla aga praktikakohta otsivate üliõpilaste arv niivõrd suur, et neile ei suudeta pakkuda

õpiväljundite ja eesmärkidega kattuvad praktikakohta (Vahtramäe *et al.* 2011, lk 44). Töökoha leidmisel võiks omapoolset tuge pakkuda ka ülikool, kuid tihti suurte kõrgkoolide puhul on vähem tõenäolisem, et praktika kuraatorid praktikakoha leidmisel mingit rolli omavad (Gryski *et al.* 1987, lk 163).

Praktika ettevõttepoolselt juhendajalt tagasiside ja hinnangu saamine võib mõningatel juhtudel tekitada probleeme, kui hinnang on näiteks liigselt negatiivne või puuduvad seal kommentaarid. Ebaselge, pooliku ja negatiivse tagasiside puhul ei saa praktikant täisväärtuslikku kogemust, millest õppida ja areneda. (Sweitzer & King 2008, lk 203–204) Praktika jääb aga tihti organisatsioonide tulemusjuhtimise hindamisprotsessidest välja, mistõttu vajab praktikandile regulaarse tagasiside andmine suuremat pingutust ja planeerimist (D’Abate *et al.* 2009, lk 534).

Paremaks ülevaateks on joonisel 2 välja toodud põhilised puudused ja probleemkohad, mis tudengitel praktika jooksul esinevad.

Joonis 2. Praktikal esinevad põhilised puudused

Allikas: Maertz *et al.* (2014a, lk 137); Ahmad (2020); Sweitzer & King (2008, lk 199, 203-204); Gryski *et al.* (1987, lk 163); Maertz *et al.* (2014b, lk 306); autori koostatud

Praktika enimesinevate probleemkohtade teoreetiline analüüs võimaldab kõikide praktika osapoolte jaoks võimalikke raskusi ennetada. Proaktiivselt probleemidesse suhtumine toob endaga

kaasa palju positiivseid tagajärgi, milleks on näiteks üliõpilase rahulolu oma praktikakogemusega, ettevõtte tööandjabrändi parendamine ja ülikooli kõrgem positsioon äriõrgustikus. Välja on küll toodud ainult mõned võimalikest tagajärgedest, kuid nende tähtsus kogu praktika juures on väga oluline.

1.4. Praktika Tallinna Tehnikaülikooli ärimise õppekaval

Tallinna Tehnikaülikoolis on praktika sooritamise kohustuslik enamikel rakenduskõrgharidus-, bakalaureuse- ja integreeritud õppe õppekavadel. Osadel juhtudel peab praktikat läbima ka magistri- ja doktoriõppes. Praktikaks saab aja ja koha valida üliõpilane ise, olenevalt tema erialast ja enda huvidest ning eesmärkidest. Ülikoolis on võimalik praktika kuraatoriga ka eelnevalt kooskõlastada, et veenduda, kas valitud praktikakoht on õpiväljundite saavutamise jaoks sobilik. Ettevõtte ja ametipositsioon, kus oma praktikat läbida, tuleb samuti üldjuhul üliõpilasel endal valida. Vajadusel saab konsulteerida praktika kuraatoriga, kelle kontaktid on olemas iga teaduskonna kodulehel. Praktikad on võimalik ka läbida innovatsioonikeskuses Mectory, mis toimub kokkuleppe põhised.

Ülikooli poolt saab tudeng vaadata ja kandideerida ka TalTech Nõustamiskeskusesse tulnud praktikapakkumistele, mis edastatakse teaduskonna praktika kuraatoritele, kes omakorda saavad need meili teel tudengitele edasi. Majandusteaduskonnal on olemas ka eraldi lehekülge Praktikaportaali, kus on mitmeid ettevõtete poolt välja pandud praktikapakkumisi. Nende seas on nii suuri organisatsioone kui ka väikefirmasid, mis pakuvad tasustatud ja tasustamata praktikakohti. (*Praktika, 2022*)

Tallinna Tehnikaülikooli Majandusteaduskonnas peab arvestuse saamiseks esitama ärimise tudeng praktika kuraatorile (*Praktika, 2022*):

- 1) vormikohase avalduse (leitav ÕIS-ist);
- 2) vormikohase originaalallkirjadega praktikakoha juhendaja hinnanguvormi;
- 3) praktikaaruande (vormi ja ülesehituse täpsustab praktika kuraator, kelle kontaktid on teaduskonna kodulehel).

Igal Tallinna Tehnikaülikooli teaduskonnal on olemas eraldi eeskirjad praktikakorraldusele. Majandusteaduskonna praktika kord näeb ette, et "... praktika õppeainele loob praktika kuraator

praktika Moodle'i kursuse. Kui samal praktika õppeainel on mitu kuraatorit, siis organiseerib praktika Moodle'i kursuse loomise programmijuht. Praktika Moodle'i kursust haldab(vad) praktika kuraator(id). Praktika Moodle'i kursusel tehakse kättesaadavaks praktikat puudutavad dokumendid, informatsioon praktikate kaitsmise ja tähtaegade kohta." Eeskirjas on toodud välja, et praktika peab toimuma vastavalt praktikajuhendile, mille koostab praktika kuraator ja kinnitab programmijuht. Samuti koostab kuraator vastavalt näidisvormile ka praktikakoha juhendaja hinnanguvormi ja kooskõlastab selle programmijuhiga. (*Majandusteaduskonna praktika kord*, 2021)

Ärinduse eriala praktika kursuse jaoks on olemas Moodle'i kursus, kus on olemas viie peeriala - logistika ja tarneahel, majandusarvestus digiajastul, ärirahandus, ettevõtlus ja juhtimine, turundus - praktika kuraatorite poolt loodud eraldi teemablokid. Moodle'i kursuse alt leiab iga ärinduse tudeng enda peeriala praktika eest vastutava kuraatori meiliaadressi, praktikajuhendi ja olenevalt peerialast muud olulised dokumendid.

Vastavalt Majandusteaduskonna praktika korra praktikajuhendile on praktika eesmärgiks (*Majandusteaduskonna praktika kord*, 2021):

- 1) rakendada õppe käigus omandatud teadmisi konkreetsete tööülesannete täitmisel, mis on vastavuses õppeaine õpiväljunditega;
- 2) omandada töökogemusi ja -oskusi iseseisvaks ametialaseks tööks;
- 3) osaleda struktuuriüksuse igapäevatöös, arendada meeskonnatöö oskusi ning lahendada erialaseid tööülesandeid.

Käesoleva töö autor peab oluliseks, et praktikakorraldus- ja nõuded oleksid tudengitele lihtsasti arusaadavad ja praktikaks vajalikud materjalid ning juhendid on kättesaadavad ja abistavad. Ülikooli poolt selge praktika struktuur aitab üliõpilasel keskenduda praktikakoha otsingule ja õpinõuete täitmisele, vältides seekaudu liigset ajakulutust praktikakorraldusest arusaamiseks või infopuudusega tegelemiseks.

Kahes järgnevas peatükis antakse ülevaade bakalaureusetöö uuringust, milles kasutati kahte uurimismeetodit – kvantitatiivset ja kvalitatiivset. Kahe meetodi kombineerimine võimaldab saada uuringuga parimaid ja usaldusväärsemaid tulemusi, sest nii on võimalik kasutada mõlema meetodi kõige tugevamaid külgi.

2. PRAKTIKA KASULIKKUS JA PROBLEEMID ÄRINDUSE TUDENGITE SEAS

Käesoleva bakalaureusetöö teine peatükk annab ülevaate esimesest uuringu osast. Esimeses alapeatükis kirjeldab autor uurimismeetodi valikut ja valimit ning teises alapeatükis on välja toodud uuringu tulemused.

2.1. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus

Uuringu eesmärgi saavutamiseks kasutati esimeses osas kvantitatiivset uurimismeetodit. Antud meetod võeti kasutusele, et analüüsida korraga rohkemate tudengite vastuseid ja anda tulemusi, mida on võimalik üldistada üldkogumile (Lakshman *et al.* 2000, lk 369). Andmeid koguti Google Forms keskkonnas ja analüüsiti andmetöötlusprogrammiga MS Excel.

Käesoleva töö esimese uuringu osa sihtrühmaks olid Tallinna Tehnikaülikooli ärinduse bakalaureuse õppekaval õppivad tudengid ja lähiaastatel lõpetanud vilistlased, kes on praktika aine läbinud. Antud sihtrühm valiti, et saada päevakohast sisendit tudengitelt, kes on hiljuti praktikal käinud ja omavad värskemad seisukohta oma praktika sooritamisest ning oskavad seepärast anda ka relevantseid soovitusi nii ülikoolile kui ka praktikat pakkuvatele ettevõtetele.

Arvestada tuleb, et 2022. aasta kevadel on kõikidest ärinduse tudengitest praktika läbinud vaid ligikaudu üks kolmandik, kellest enamik on bakalaureusetöö läbiviimise hetkel kolmanda kursuse tudengid. Üldkogumisse kuuluvad ärinduse tudengid, kes on praktika läbinud küsimustiku jagamise hetkeks, ja 2020.-2021. aastatel lõpetanud vilistlased. Seega võib üldkogumisse arvestada ligikaudu 300 tudengit.

Toetudes teoreetilise osa kirjandusallikatele ja varasematele uuringutele, koostati uuringu läbiviimiseks ankeetküsimustik Google Forms keskkonnas (Lisa 1). Küsimustikku jagati ärinduse tudengitele meili teel ja Facebooki kaudu, et säiliks andmete usaldusväärsus. Ärinduse vilistlasteni jõudmiseks jagas autor küsimustikku Tallinna Tehnikaülikooli Majandusteaduskonna

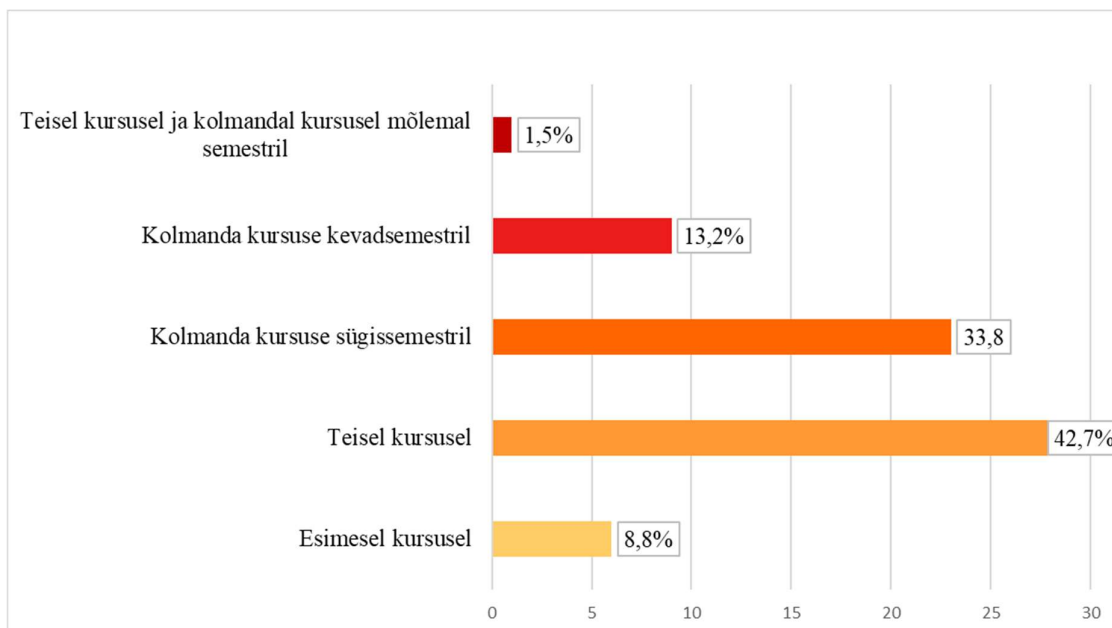
Üliõpilaskogu ja 2020. aastal ning 2021. aastal lõpetanud vilistlastele Facebooki gruppides. Küsimustik oli avatud vastamiseks vahemikus 4.04.2022–15.04.2022 ja selle täitmiseks kulus vastajatel hinnanguliselt 5 minutit.

Ankeetküsimustiku vastused analüüsiti MS Excel andmetöötlusprogrammiga ja saadud tulemused on kajastatud 2.2. alapeatükis, kasutades paremaks visualiseerimiseks tabeleid ning jooniseid. Samuti kasutati tulemuste paremaks kirjeldamiseks mitmeid statistilisi näitajaid nagu mood (Mo), aritmeetiline keskmine ($\bar{x}$), standardhälve (SD) ja sagedus (%). Mõnel juhul jättis küsimustikule vastaja lahtri tühjaks või kirjutas valiku „Muu“ alla ebamäärase vastuse ja seetõttu ei kattu iga välja toodud tulemuse puhul koguarv täpselt 68 vastusega, mis on vastuste koguarv.

2.2. Esimese uuringu osa tulemused

Esimeses uuringu osas osales kokku 68 inimest, mis on ligikaudu 22,6% üldkogumist. Küsimustikule vastajate seast 70,6% (48) olid naised ja 29,4% olid mehed (20). Enamik vastajatest kuulus vanusevahemikku 18-24, kelle osakaal oli 85,3% (58). Ülejäänud 14,7% (10) kuulus vanusevahemikku 25-34. Kõige rohkem vastasid küsimustikule äriahanduse peeriala tudengid, moodustades vastajatest 27,9% (19). Ettevõtlus ja juhtimise peerialalt vastas kokku 14 (20,6%) inimest, turunduse peerialalt 17 (25%) inimest, majandusarvestus digiajastul 11 (16,2%) inimest ja logistika ning tarneahel peerialalt 6 (8,8%) inimest. Vastanutest 61,8% (42) õppis küsimustiku vastamise hetkel äranduse kolmandal kursusel ja 29,4% (20) olid vilistlased ning 8,8% (6) vastas ka teise kursuse tudengeid.

Küsimusele „Mitmendal kursusel käisid praktikal?“ vastas suurem osa ehk 42,7% (29) üliõpilastest, et sooritas praktika teisel kursusel, k.a peale teist kursust suvel praktika tegijad. Vastanutest 33,8% (23) läbisid praktika kolmanda kursuse sügissemestril. 13,2% (9) tudengitest käis praktikal kolmanda kursuse kevadsemestril ja 8,8% (6) tegi praktikat juba esimesel kursusel. Erandina oli üks vastaja, kes läbis praktikat nii teisel kursusel kui ka kolmandal kursusel mõlemal semestril. Joonisel 3 on välja toodud praktika läbimise aeg vastanute lõikes.

Joonis 3. Esimeses uuringu osas osalejate praktika läbimise aeg
Allikas: autori koostatud

Esimesele sisulisele praktika kohta käivale küsimusele „Kui rahule jäid oma praktikakogemusega?“ oli hindamiseks esitatud punktiskaala 1-10. Antud küsimuse puhul oli hinnangu aritmeetiliseks keskmiseks $\bar{x}=8,12$, mood $M_0=10$ ja standardhälve $SD=1,9$, mis näitab, et üliõpilaste hinnang oma praktikakogemusele oli väga hea ja enamikul vastajatel >7 . Kõige kõrgemaks hindasid oma rahulolu peeriala majandusarvestus digiajastul tudengid ($\bar{x}=8,54$) ja kõige vähem olid oma kogemusega rahul ettevõtluse ja juhtimise peeriala üliõpilased ($\bar{x}=7,79$). Andmed on nähtavad tabelis 1. Praktika läbimise aja ja rahulolu vahel ei olnud märgatavat seost, seega nii esimesel, teisel kui ka kolmandal kursusel mõlemal semestril praktika läbinud tudengid hindasid oma rahulolu sarnaselt, $\bar{x}$ oli kõigi puhul >8 .

Teise küsimusena uuriti tudengitelt, kas nad töötasid või töötavad samas ettevõttes ka pärast praktikat. Vastajates suurem osa (64,7%) töötasid või töötavad ka praegu pärast praktika läbimist samas organisatsioonis edasi, samas kui 35,5% (24) üliõpilastest seda ei tee/ei teinud. 64,7% vastajatest, kes praktikakohas tööd jätkasid, 31,8% (14) tegid/on teinud seal tööd aasta või rohkem, 31,8% (14) tudengitest jätkasid/on jätkanud tööd ettevõttes pool aastat kuni aasta. Ülejäänud 36,4% (16) praktikantidest on töötanud/töötasid ettevõttes alla poole aasta.

Tabel 1. Tudengite peeriala seos nende praktikakogemuse rahuloluga

Vastanute peeriala	Praktikakogemuse rahulolu aritmeetiline keskmine ($\bar{x}$)
Ettevõtlus ja juhtimine	7,79
Logistika ja tarneahel	8,0
Majandusarvestus digiajastul	8,55
Turundus	8,0
Ärerahandus	8,21
Kokku	8,12

Allikas: autori koostatud

Järgmisena sooviti teada, kui suur osa tudengitest oli tasustatud praktikal ja kui suur osa oli neist tasustamata praktikal. Kõikidest osalejatest 75% (51) said oma praktika eest tasu ja 25% (17) tasu ei saanud. Võrreldes praktikakogemusega oli rahulolu aritmeetiline keskmine 20,2% madalam ($\bar{x}=6,82$) neil, kelle praktika ei olnud tasustatud, ja kõrgem ($\bar{x}=8,55$) tudengite puhul, kelle praktika oli tasustatud. Seos rahulolu ja tasustamise vahel on esitatud tabelis 2.

Tabel 2. Üliõpilaste praktika tasustamise seos praktikakogemuse rahuloluga

Praktika tasustatud	Praktikakogemuse rahulolu aritmeetiline keskmine ($\bar{x}$)
Ei	6,82
Jah	8,55
Kokku	8,12

Allikas: autori koostatud

Kolmanda küsimusena paluti kõikidel vastajatel selgitada, mida nad peavad praktika juures oluliseks. Kõik 68 osalejat vastasid küsimusele ja enamik kirjeldas enda nägemust väga detailselt. Suurem osa vastanutest tõi välja, et nende jaoks on oluline töökogemuse saamine ja karjääri alustamine praktika kaudu. Tudengitest 10,3% (7) tõi eraldi välja, et nende jaoks on oluline töötasu ja 10,3% (7) leidsid, et ka tutvuste saamine on tähtis. Veel peeti oluliseks enda sobivuse nägemist tuleviku ametiga ja võimalust praktiseerida koolis õpitut reaalses elus, et saada seeläbi uusi kasulikke teadmisi ning kogemusi. Samuti leiti, et praktika juures on oluline, et oleks olemas usaldus tööülesannete täitmisel, tiimipoolne toetus, hea juhendamine ja erialased huvitavad ülesanded. Tihti rõhutati praktikajuhendaja või ettevõtte mentori rolli tähtsust ja võimalust, et

praktikant saaks võimalikult palju õppida ja areneda ning teda kaasatakse ja väärtustatakse nagu ettevõttes olemasolevaid töötajaid. Välja saab tuua ka ühe tudengi kirjelduse praktika olulisusest: „*Oma ala asjatundjate juhendamist avatud ja abivalmis töökeskkonnas. Võimalust ise panustada ettevõttesse, pannes oma teoreetilised teadmised ka praktilisse kasutusse.*“.

Neljanda küsimusena uuriti praktikakogemusest saadud kasutegureid. Osalejatel paluti hinnata enda praktikast saadud kasutegureid 5-pallisel Likerti skaalal. Kokku oli toodud 8 väidet, mida oli tudengitel võimalik hinnata: „ei nõustu üldse“ (1), „pigem ei nõustu“(2), „arvamus puudub“(3), „pigem nõustun“(4), „nõustun täielikult“(5). Kõige rohkem nõustuti väitega „Sain rohkem enesekindlust oma tööülesannete täitmiseks“ ($\bar{x}=4,46$), mille puhul ka arvamusid erinesid kõige vähem ($SD=0,7$). Sarnaselt kaldusid ka kõikide teiste väidete hinnangud „pigem nõustun“(4) poole. Ainsaks erandiks oli väide „Kinnistasin koolis saadud teadmisi“, kus aritmeetiline keskmine on 3,4, kuid ka standardhälve (1,25) on >1 , mis näitab, et hinnangutes oli teiste vastustega võrreldes suurem varieeruvus. Andmed on välja toodud tabelis 3.

Tabel 3. Tudengite hinnangud praktika kasuteguritele

Praktika kasutegurid	Aritmeetiline keskmine ($\bar{x}$)	Standardhälve (SD)	Mood (Mo)
Õppisin rohkem enda huvide ja oskuste kohta	4,21	0,90	4
Tänu praktikakogemusele teen targemaid karjäärivalikuid	4,24	0,86	5
Kinnistasin koolis saadud teadmisi	3,40	1,25	4
Sain uusi kontakte	4,21	1,05	5
Leidsin lihtsamini töökoha peale praktikat	3,98	1,05	5
Andis/annab tööle kandideerides teiste ees eelise	4,07	1,06	5
Leidsin parema töökoha peale praktikat, kui oleksin ilma praktikakogemuseta leidnud	3,84	1,22	5
Sain rohkem enesekindlust oma tööülesannete täitmiseks	4,46	0,70	5

Allikas: autori koostatud

Järgmise küsimusena paluti tudengitel hinnata, kuidas olid erinevad edutegurid nende praktika ajal täidetud. Kokku oli hindamiseks 12 erinevat tegurit, mis toetudes teoreetilisele taustale tagavad

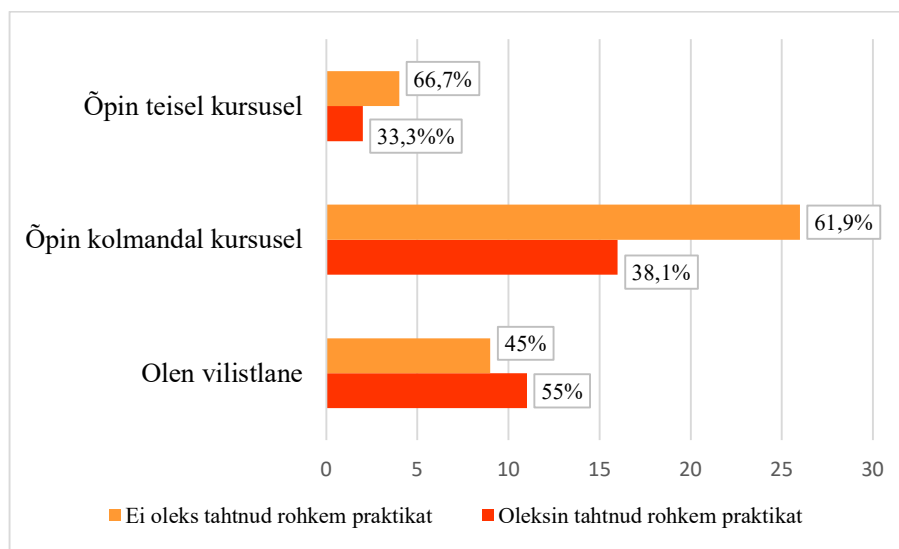
eduka praktika toimumise. Osalejatel oli võimalik edutegurite täitmise taset hinnata 5-pallisel Likerti skaalal, kus oli valikus „ei olnud täidetud“(1), „pigem ei olnud täidetud“(2), „arvamus puudub“(3), „pigem täidetud“(4) ja „täidetud“(5). Kõige üksmeelsemalt ja paremini hinnati teguri „Praktikakoht pakkus enda poolt vajalikud töövahendid“ täitmist ($\bar{x}$ =4,46; SD=0,83). Üldiselt hindasid tudengid heaks ka tegureid, kus mood on 5 ja $\bar{x}$ >4. Kõige vähem täidetuks hindasid üliõpilased tegurit: „Seadsin enne praktikat endale karjäärieesmärgid- või plaanid“ ($\bar{x}$ =3,34). Üldiselt üliõpilaste vastustes suur varieeruvus puudus ja Mo=4 ning Mo=5 esines võrdselt. Täpsemad andmed on nähtavad tabelis 4.

Tabel 4. Tudengite hinnangud praktika ajal täidetud eduteguritele

Praktika edutegurid	Aritmeetiline keskmine ($\bar{x}$)	Standardhälve (SD)	Mood (Mo)
Praktikaks vajalikud juhendid ja materjalid olid ülikooli poolt kättesaadavad ning abistavad	3,57	1,06	4
Praktikakorraldus- ja nõuded olid arusaadavad	3,71	1,20	4
Praktika kuraator ülikoolis oli abistav ja toetav	3,56	1,16	4
Seadsin enne praktikat endale karjäärieesmärgid- või plaanid	3,34	1,15	4
Täitsin praktikaga oma karjäärieesmärgid- või plaane	3,47	1,17	4
Sisseelamisprogramm oli praktikakohas kvaliteetne	3,97	1,12	5
Praktikakoht pakkus enda poolt vajalikud töövahendid	4,57	0,83	5
Praktikakohas sain harjutada meeskonnatööd	4,26	1,12	5
Praktikajuhendaja oli praktikakohas abistav ja toetav	4,44	1,01	5
Praktikal olin kaasatud ettevõtte töösse ja sain vastutusrikkaid ülesandeid	4,31	1,03	5
Tööülesanded olid selgelt määratletud enne praktikat	3,53	1,17	4
Tööülesanded praktikal haakusid minu erialaga	4,18	0,92	5

Allikas: autori koostatud

Kuuenda küsimusena esitati tudengitele: „Kas oleksid tahtnud/tahaksid ülikooli jooksul rohkem praktikaid läbida?“. Osalejatest 42,6% (29) vastas jaatavalt ja 57,4% (39) vastas eitavalt. Jaatava vastuse andjatele paluti ka täpsustada „Kui vastasid „Jah“, siis mitu EAPd oleks sobilik kohustusliku praktika maht õppekavas?“. Antud vabatahtlikule küsimusele vastas 29st 51,7% (15) inimestest. Nendest omakorda 60% (9) leidis, et praktika maht võiks sel juhul olla vähemalt 12 EAPd. Variantidena pakuti välja ka 9, 16, 18, 30 EAP-mahulist praktikat äranduse õppekava jooksul. Joonisel 4 on välja toodud võrdlus teise ja kolmanda kursuse ning vilistlaste hinnangute vahel, kus on näha, et vilistlased hindavad suuremat praktika mahtu olulisemaks kui hetkel ülikoolis õppijad.

Joonis 4. Tudengite eelistused praktika mahu suurendamise osas
Allikas: autori koostatud

Olulise küsimusena uuriti üliõpilastelt, kas nende hinnangul võiks ülikool pakkuda äranduse erialal ka vabatahtlikku praktikat, näiteks vaba- või valikainena. Osalejatest 85,3% (58) vastas küsimusele jaatavalt ja ainult 14,7% (10) vastanutest selleks vajadust ei näinud.

Viimase väidete hindamise küsimusena esitati tudengitele palve hinnata oma praktikakogemuse probleemkohti. Toetudes teoreetilisele tagapõhjale oli probleemidena välja toodud kokku 12 väidet, mida said osalejad hinnata kui „ei nõustu üldse“(5), „pigem ei nõustu“(4), „arvamus puudub“(3), „pigem nõustun“(2), „nõustun täielikult“(1). Vastuste puhul näitab kõrgem keskmine, et probleemi esines vähem ja madalam keskmine viitab sellele, et probleemkoht oli rohkemalt esinev. Kõige rohkem nõustuti väitega „Praktikale saamine oli keeruline“ ($\bar{x}=3,19$; $SD=1,39$).

Samuti peeti üsna keeruliseks praktikakoha leidmist ($\bar{x}=3,25$) ja ülikoolipoolset praktikakorraldust hinnati osaliselt ebaselgeks ($\bar{x}=3,31$). Teisi hinnanguid probleemkohtade esinemise kohta saab ümardada hindede 4 („pigem ei nõustu“), mis näitab, et antud väiteid ei esinenud tudengite jaoks oluliste probleemidena nende praktika jooksul. Detailsemaid andmeid kõikidest välja toodud probleemkohtadest näeb tabelis 5.

Tabel 5. Tudengite hinnangud oma praktikakogemuse probleemkohtadele

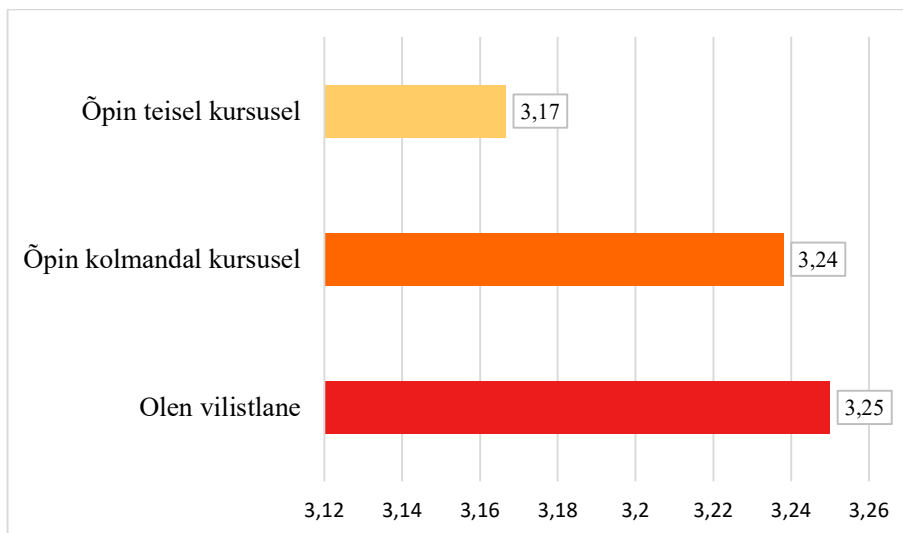
Praktika probleemkohad	Aritmeetiline keskmine ($\bar{x}$)	Standardhälve (SD)	Mood (Mo)
Töö oli üksluine ja rutiinne	3,5	1,21	4
Puudusid konkreetsed eesmärgid või need olid puudulikud	3,65	1,19	4
Töötasu puudumine tekitas minus pahameelt	3,78	1,20	5
Praktikakorraldus oli ülikooli poolt ebaselge	3,31	1,16	4
Praktikakoha juhendaja ei pööranud mulle piisavalt tähelepanu	4,12	1,22	5
Tundsin ennast teiste töötajatega võrreldes vähem olulisemana	4,1	1,15	5
Praktika ei olnud hästi planeeritud ja struktureeritud tööandja poolt	3,84	1,27	5
Tööandjal puudusid vajalikud ressursid ja töövahendid minu väljaõpetamiseks (nt arvuti, kuvar jne)	4,69	0,57	5
Praktikakoha juhendaja andis puudulikku tagasisidet	4,18	1,17	5
Praktikakoha leidmine oli raske	3,25	1,47	5
Praktikale saamine oli keeruline (palju kandideerijaid)	3,19	1,39	2

Allikas: autori koostatud

Seotud eelneva küsimusega uuriti tudengitelt, kas neil tekkis praktika jooksul mõni teine raskus või probleem, mida polnud välja toodud. 91,2% (62) vastajatest leidis, et nendel muid probleeme ei olnud ja 8,8% (6) vastas, et neil esines mõni raskus veel. Järgnevalt paluti jaatava vastuse andnud osalejatel vabatahtlikult ka kirjeldada tekkinud probleemi/probleeme. Kõik „Jah“ vastuse valinud

kirjeldasid ka tekkinud raskust. Toodi välja probleemide tekkimist aja leidmisega, kas oma olemasoleva töö või kooli kõrvalt. Samuti kirjeldati, et praktikakohas muutus juhendaja pidevalt, olid kommunikatsiooniprobleemid, sisseelamisprogramm oli puudulik ja ei olnud piisavalt tööülesandeid.

Tudengitel paluti ka hinnata 1-5 punktiskaalal, kui hästi oli praktika nende arvates ülikooli poolt korraldatud. Kõige populaarsemaks hinnanguks oli 4, kuid $\bar{x}=3,24$. Vastuste standardhälve oli 0,91, mis näitab, et hinnangute vahel oli väike varieeruvus. Ka erinevatelt peerialadelt tudengite hinnangud varieerusid vähesel määral ja keskmine hinnang oli vahemikus 3-3,36. Üksmeelsena hindasid praktikakorraldust ka teise ja kolmanda kursuse tudengid ning vilistlased, mida visualiseerib ka joonis 5.

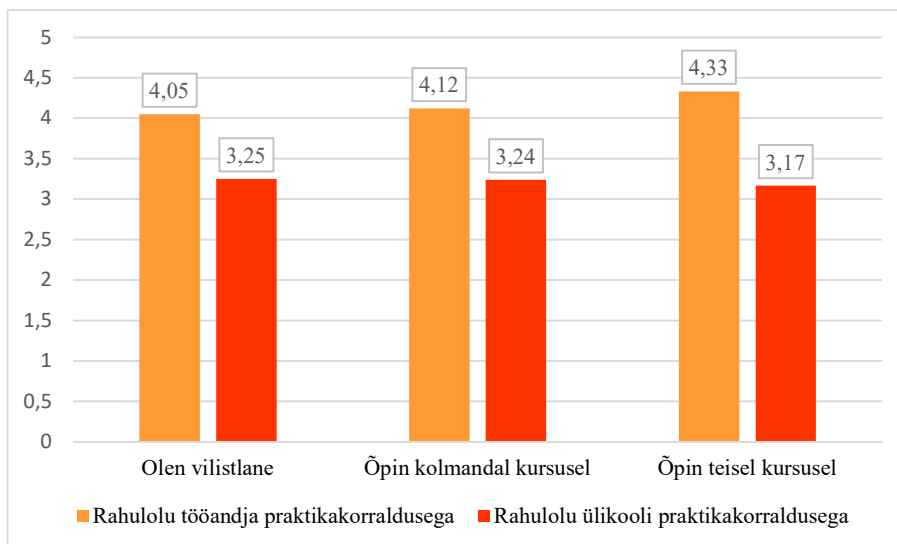
Joonis 5. Tudengite hinnang praktikakorraldusele ülikooli poolt
Allikas: autori koostatud

Pärast hinnangu andmist paluti tudengitel anda ettepanekuid ärenduse eriala praktikakorralduse parendamiseks. Kokku andis ettepanekuid 51,5% (35) vastanutest. Põhilise ettepanekuna toodi välja, et ülikool võiks aidata omalt poolt praktikakohtade leidmisega, mis oli paljude tudengite jaoks kõige keerulisem osa, ja karjäärivõimaluste tutvustamisega. Praktika kuraatoritelt oodati ka praktikakoha valiku suhtes rohkem abi. Praktikaaruande ja selle kaitsmise puhul toodi mõlemal välja nende ebavajalikku pikkust, mistõttu oleks soovitus optimeerida praktika kaitsmist ajaefektiivsemaks ja aruannet võimalusel lühemaks. Mitmed vastajad leidsid, et 3-tunnine praktika kaitsmine ja mahuka praktikaaruande kirjutamine ei omanud neile väärtust ning oli ebamotiveeriv.

Rohkelt pakuti ka, et ülikool võiks teha rohkem koostööd ettevõtetega, kuhu saavad ka üliõpilased praktikale minna, ja pakkuda konsultatsioone, kus tudeng saaks arutleda enda praktikakoha valikute ja karjäärieesmärkide üle. Kuna ka praktikajuhendite leidmisega oli üliõpilastel probleeme ja üks infotund ei olnud nende abistamiseks piisav, siis leiti, et näiteks iga semestri alguses võiks jagada tudengitele praktika meeldetuletuse infot, kus on viidatud praktika Moodle'i kursusele ja praktikakorraldusele. Lisaks pakuti, et praktika ei peaks olema kohustuslik ja üleüldine praktikakorraldus võiks olla automatiseeritum. Üliõpilaste vastustest saab välja tuua: „Praktikad võiksid olla ka semestrite peale ära jaotatud ja arvestatud kooli programmi sisse. Nii oleks veidi mugavam ja saaks praktikale rohkem keskenduda. Praktika on siiski kõige olulisem teooria kõrval.“.

Osalejatel paluti ka hinnata 1-5 punktiskaalal, kui hästi oli praktika nende arvates tööandja poolt korraldatud. Vastanutest 42,6% (29) vastas küsimusele hinnanguga 5. Hinnangu keskmine oli 4,12 ja tegu oli jällegi pigem üksmeelse vastusega (SD=0,96), sest SD oli < 1,1. Võrreldes aga keskmist ülikooli ja tööandja praktikakorralduse rahulolu tudengite seas, siis oli tööandjapoolne praktikakorralduse rahulolu 21,4% võrra kõrgem. Tudengite peerialade seos tööandja praktikakorralduse rahuloluga ei näidanud statistilist olulisust ja kõikide peerialade tudengite hinnanguid oli võimalik ümardada $\bar{x}=4$. Kõige kõrgem rahulolu ($\bar{x}=4,35$) tööandja praktikakorraldusega oli turunduse peeriala üliõpilastel ja kõige madalam ($\bar{x}=3,93$) oli ettevõtlus ja juhtimise peeriala vastanutel. Joonisel 6 on välja toodud võrdlus tudengite ja vilistlaste hinnangu vahel ülikooli ning tööandja praktikakorralduse suhtes.

Joonis 6. Tudengite rahulolu võrdlus praktikakorraldusega ülikooli ja tööandja poolt
Allikas: autori koostatud

Veelgi uuriti üliõpilastelt eelviimase küsimusena, et milliseid soovitusi annaksid nad ettevõtetele, kes praktikat pakuvad. Küsimus oli vabatahtlik ja arvamuse puudumise korral oli võimalik vastata „-„. Kokku andsid soovitusi 50% (34) vastajatest. Enim pakutud (60% küsimusele vastanutest) soovitusena rõhuti ettevõtte ettevalmistusele praktikaks. Sinna alla peaks tudengite arvates kuuluma näiteks tööülesannete, töömahu ja töökorralduse kindlaksmääramine, sisseelamis- või praktikaprogrammi loomine ning täpsema tegevusplaani paika panemine. Oluliseks peeti ka ühist eesmärkide seadmist ja enne praktika algust ootuste kohta arutelu pidamist, et ei tekiks möödarääkimisi ja praktikandil oleks ka teada, kas ettevõttega koostöö võib jätkuda ka peale praktika lõppu. Tähtsaks peeti ka tihedat koostööd praktikajuhendajaga, mis tähendab, et juhendajal peaks olema piisavalt aega, et praktikandiga tegeleda, teda välja õpetada ja talle tagasisidet anda. 23,5% vastanutest leidis, et praktika võiks olla ka ettevõtte poolt kindlasti tasustatud, et praktikanti motiveerida ja näidata välja omapoolset austust. Üldiselt soovivad tudengid, et praktikakohas kaasataks praktikante võimalikult palju ja antaks neile ka vastutusrikkaid ning huvitavaid ülesandeid. Neid tuleks ka kohelda võrdselt teiste töötajatega. Veel lisati, et praktikakoha töökeskkond peaks olema turvaline ja tuleks pöörata tähelepanu ühistegevustele kaastöötajatega, et anda võimalikku parimat praktikakogemust. Tudengite vastustest saab ühe põhjaliku soovitusena välja tuua: „*Selged piirid töökorralduse, mahu ja ootuste suhtes, näiteks ühine arutelu juhendajaga 1x nädalas, kus vaadatakse üle mõõdetavad eesmärgid. Võimalusel pakkuda varianti ka olla töövari kollektiivi erinevate rollide juures, et mõista tervikpilti ja seoseid.*“.

Viimase ankeetküsitluse küsimusena paluti tudengitel kirjeldada, mida teeksid nad enda praktika sooritamisel või praktikakoha valikul teisiti, et põhinedes nendele anda tulevikus praktikat läbivatele äranduse tudengitele soovitusi. Küsimus oli samuti vabatahtlik ja mõtete puudumisel oli võimalik vastata „-“, „-“. Küsimusele vastas 26,5% (18) osalejatest. Vastused olid suures osas erinevad ja individuaalsed, kuid põhiliselt toodi välja kolm muudatust. Üks nendest oli, et praktikakoha otsinguga oleks alustatud varem ja tehtud rohkem eeltööd, et saada teada, mida kandideeritav töökoht endast täpselt ette kujutab ning kuidas haakub õpitava erialaga ja näiteks, milliseid ülesandeid praktikandilt täpselt oodatakse. Teisena toodi välja, et oleks tahetud käia praktikal mitmes erinevas ettevõttes, näiteks igal aastal uues kohas, et laiendada oma teadmisi ja näha oma sobivust mitmel erineval peerialal suunal. Kolmanda muudatusena leiti, et tasustatud praktikakoht oleks olnud nende jaoks parem valik ja motiveerivam. Peale kolme põhilise muudatuse toodi veel välja, et oleks tahetud minna praktikale hiljem ja oleks võinud endale seada konkreetsemad eesmärgid ning omada praktikal rohkem julgust.

Uuringu tulemused annavad äranduse tudengite arvamusele tuginedes hea ülevaate äranduse praktika olulisusest, eduteguritest ja probleemkohtadest Tallinna Tehnikaülikooli äranduse õppekava ning tööandja praktikakorralduses, tuginedes äranduse tudengite arvamusele. Tulemustes on kajastatud nii olulisi numbrilisi andmeid kui ka üksikasjalikke üliõpilaste hinnanguid. Toetudes uuringu tulemustele saavad tulevikus äranduse erialal praktikat läbiv üliõpilane, Tallinna Tehnikaülikool, praktikat pakkuv tööandja - kõik väärtuslikku ja relevantset teavet, kuidas praktika kasulikkust veelgi tõsta. Ent selleks, et saada veelgi laiapõhjalisemaid andmeid ja anda kvaliteetseid ettepanekuid, on läbi viidud ka teine uuringu osa, kus uuritakse kvalitatiivset uuringumeetodit kasutades ka ülikoolipoolseid hinnanguid.

3. PRAKTIKA KASULIKKUS JA PROBLEEMID ÜLIKOOLIPOOLSEL HINNANGUL

Bakalaureusetöö kolmas peatükk annab ülevaate teisest uuringu osast. Esimeses alapeatükis on välja toodud uurimismeetodi valik ja valim. Teises alapeatükis on esitatud uuringu tulemused.

3.1. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus

Uuringu teises osas kasutas autor kvalitatiivset meetodit ehk viis läbi intervjuud ärianduse programmijuhi ja praktika kuraatoritega. Antud meetod valiti, et saada põhjalikumat informatsiooni, hinnanguid ja ausaid ettepanekuid praktika kasulikkuse tõstmiseks (Gorobinski *et al.* 2017, lk 285). Kuna intervjuu annab võimalust küsida ka täpsustavaid lisaküsimusi, siis leidis töö autor, et teises uuringu osas on kvalitatiivne meetod parem kui kvantitatiivne, põhinedes teoreetilisele taustale ja selle tugevatele külgedele (Lakshman *et al.* 2000, lk 374). Intervjuu sisaldas 8-9 avatud küsimust, mis esitati intervjuueeritavatele struktureeritud moel (Lisa 2; Lisa 3). Tulemusi anlüüsisiti tekstitöötlusprogrammiga MS Word.

Teise uuringu osa valimisse kuulusid Tallinna Tehnikaülikooli töötajad, kes on ärianduse eriala praktikaga kõige tihedamalt seotud. Kuna ärianduse eriala jaguneb viieks peerialaks, siis viis autor intervjuud läbi kõigi viie praktika kuraatoriga, kellele tudengid praktikakoha hinnanguvormi ja praktikaaruande esitavad ning ühtlasi on nad ka vastutavad isikud oma peeriala praktikakorralduses. Samuti kuulus valimisse ka ärianduse programmijuht, kes vastutab ja juhib kogu õppekava.

Intervjuud lindistati intervjuueeritavate loal ja nendest koostati veebipõhise kõnetuvastuse abil transkriptsioonid (Alumäe *et al.* 2018), mida on võimalik näha Lisas 4. Transkribeeritud ja autori poolt kohandatud intervjuudest koostati *cross-case* analüüsi tabel, mis on esitatud Lisas 5. Ärianduse programmijuhi ja praktika kuraatorite tsitaatide ning refereeritud mõtete järel on viited, mis tähistatud tähe- ja numbrikombinatsioonidega, kus I viitab sõnale „intervjuu“ ja 1-6 numbrid viitavad intervjuueeritavale. Numbriline jaotus ja tähistusele vastav isik on välja toodud Lisas 6.

Järgnevas alapeatükis annab autor ülevaate uuringu teise osa tulemustest, toetudes *cross-case* tabeli analüüsitavatele kategooriatele ja intervjueeritavate tsitaatidele. Võrreldes uuringu esimese osaga toob autor iga analüüsitava tulemuse juures välja ka olulisemad seosed teoreetilise tagapõhjaga.

3.2. Teise uuringuosa tulemused

Täites bakalaureusetöö eesmärki, milleks on välja selgitada peamised praktika kasutegurid ja eduka praktika omadused ning leida võimalusi praktika kasulikkuse tõstmiseks, ennetades võimalikke praktilal tekkivaid probleeme, intervjueeriti kokku viite äranduse praktika kuraatorit ja programmijuhti. Intervjueeritavate valim on nähtaval Lisas 4.

Esimeseks intervjuu küsimuseks oli „Miks on Teie arvates praktika läbimine üliõpilaste jaoks oluline ja milline on selle roll õppekavas?“. Andes sellele küsimusele vastust nõustusid kõik osalejad, et praktika roll õpingute jooksul on väga oluline ja see annab tudengile võimalusi oma koolis saadud teadmisi ka töömaailmas ära kasutada. Ka Farinelli ja Mann (1994) leidsid, et praktika on üliõpilase jaoks justkui sillaks koolist tööturule. Praktika jooksul tekib tudengil parem arusaam enda valitud erialast ja kujuneb ka oma arvamus teooria võimalikest kitsaskohtadest (I5). Kuna valdavalt ei tee bakalaureuse tudengid veel erialast tööd, siis on neile oluline omada õppekava lõpetades nägemust oma võimalikust tuleviku ametikohast ja selle tööülesannetest (I2). Intervjueeritavate arvamused vastavad ka teoreetilisele tagapõhjale, näiteks on Gower ja Mulvaney (2012) öelnud, et praktika aitab tudengitel saada oma erialast hea ülevaate, mis aitab neil edaspidi teha targemaid karjäärivalikuid.

„Kuna diplom annab kõrghariduse, siis seal on oskused ja teadmised kõrvuti ja oskuste mõttes kõige rohkem annabki võib-olla praktika. Ta võtab kokku kõike, mida üliõpilane juba kahe aastaga omandas ja annab talle võimaluse oma teadmisi rakendada, see on tegelikult vajalik ja oluline osa meie õppekavast.“ (I3)

Teise küsimusena uuriti „Mida on Teie arvates eduka praktika jaoks vaja?“. Pea kõik intervjueeritavatest leidsid, et praktikakoha võimekus ja sealse juhendaja roll on väga oluline ning suisa määrav praktika edukaks toimimiseks. Praktikakoha vastutada on see, milliseid

tööülesandeid praktikant täitma peab ja kui kaasatud on ta tegevusse ning millise ettekujutuse ta oma valitud erialast saab (I4). Samuti toodi mitmel korral välja, et tudengil endal peab olema motivatsiooni ja initsiatiivikust praktika läbimise suhtes. Üliõpilasel on vaja enne praktikat endale eesmärgid seada ja seejärel omada ka otsusekindlust, et neid saavutada (I6). Antud tulemus vastab varasemale uuringule, kus leiti, et eduka praktika jaoks on vajalik, et tudengid keskenduksid oma praktikakoha valikul oma karjäärieesmärkidele, et leida seekaudu endale tulevikus kiiremini meelepärane töökoht (Karakiraz *et al.* 2021).

„... ülikoolipoolne ettevalmistus, õpilase enda initsiatiivi, motivatsioon viia seda praktikat läbi ja, ja praktikakoha võimekus pühendada ennast õpilasele sellepärast, et väga-väga oluline roll on ka praktikakohal, et ta jõuaks õpilast õpetada ja teda suunata ning harida.“ (I5)

Järgneva küsimusega taheti osalejatelt teada, milliseid probleemkohti näevad nad praeguses praktikakorralduses ja milliseid ettepanekuid nad teeksid, et praktikakorraldust parendada. Enamik osalejatest vastas, et nende arvates on praegune äranduse praktikakorraldus igati hea. Kiideti, et viimastel aastatel on praktika kohta info paremini kättesaadavamaks tehtud, sest see oli varasemalt põhiline probleem. Hiljuti juurutati ka praktikasüsteemi eraldi Moodle'i kursust, mis koondab kokku kogu praktikaga seonduva olulise materjali ja juhendid kõikide äranduse peerialade tudengite jaoks. Kursuse olemasolu Moodle'is tõi üliõpilastele rohkem selgust ja parendas kogu praktikakorraldust (I3). Ka teoreetilisele taustale toetudes saab rõhutada ülikooli rolli olulisust praktikakorralduse ja nõuete seadmises sellisena, et tudengid saaksid neist aru võimalikult lihtsalt ja ei tekiks infopuudust (Vahtramäe *et al.* 2011). Ühtset ja üldistatavat parendusettepanekut intervjueeritavatelt selle küsimuse osas ei saadud. Küll aga oli individuaalseid soovitusi. Keskendudes majandusarvestus digiajastul peeriala praktikale, anti ettepanek suunata praktika hilisemaks, et tudengitel oleksid eelnevalt erialased aineid suuremas mahus läbitud, mis annaks neile praktikaks paremad teadmised ja valmistaks neid paremini ette. Tänu sellele tunneksid tudengid end praktikal paremini ja seeläbi kasvaks ka kogu kogemuse kasulikkus. (I2) Lisaks toodi välja, et praktika hindamine toimub skaalal arvestatud/mittearvestatud, see võib tudengitel praktika läbimisel motivatsiooni langetada ja suhtumist kergekäelisemaks muuta. Tihti on ka nende tudengite praktika väärtus madalam, kes enda olemasoleval töökojal või organisatsioonis, mis on nende jaoks tuttav, praktikat läbivad. (I6)

„Jah, kõige rohkem juhtub niisuguseid asju, kus tudengid siis, kuna nendel on tihe ajakava, lähevad sageli lihtsama vastupanu teed ja suhtuvad praktikasse kui tegevusse, mis on vaja ära teha. Et võib-olla ka sageli sellepärast, et praktika on ju arvestus.“ (I6)

Neljanda küsimusena otsiti vastust küsimusele: „Millised on peamised probleemid, mis tulevad...(olenevalt intervjuueeritavast: ärirahanduse, majandusarvestus digiajastul, ettevõtluse ja juhtimise, turunduse, logistika ja tarneahela) peeriala tudengite praktilisel ettel?“. Probleemiks võib olla kõikide peerialade puhul, et on halb ootuste juhtimine, mis võib olla tihti töandjapoolne viga, kui praktikandile antakse ülesandeid, mis ei haaku tema erialaga või kasutatakse võimalust anda praktikandile rutiinseid tegevusi, mida näiteks olemasolevad töötajad teha ei taha (I1). Raskusi tekkis tudengitel ka praktikakoha leidmisega, kui COVID-19 perioodil paljud ettevõtted oma töömahtu vähendasid või kodukontorisse kolisid. Eriti keeruline oli leida praktikakohta turunduse ja majandusarvestuse peerialal. Teisalt selgus, et ärirahanduse peerialal on praktikakoha leidmine pidevalt raske, sest finantsasutustes on iga-aastaselt suur konkurss ja rahanduse suunal olevaid töökohti on vähe. Viimase tõttu lähevad ka paljud ärirahanduse tudengid tööle pigem majandusarvestuse peeriala alla kuuluvatele praktikakohtadele. (I3) Logistika ja tarneahela peerialal võib ühe probleemina näha, et kohustuslik praktika läbimise aeg võib jääda liialt lühikeseks, selleks et praktikant kogu süsteemist tegelikult aru saaks (I5). Ettevõtluse ja juhtimise peerialal ei pruugita praktikanti lasta tegelike juhtimisotsuste vastuvõtmise või tööprotsesside kujundamise juurde ning pigem suunatakse neid assisteerivatele ülesannetele, mistõttu ei teki ka tudengil täielikku nägemust enda valitud erialasest tööst (I6). Ka teooria osas on Coco (2000) öelnud, et edukaks praktikaks on vajalik, et ettevõtted kaasaksid praktikante võimalikult palju erinevatesse projektidesse ja annaks neile vastutusrikkaid ülesandeid.

„Aga mis nagu on olnud näiteks siin koroonaga algusest 2020 ja mis oli väga sarnane sellele, mis oli majanduskriisi ajal 2009. Nimelt väga harva tuleb üliõpilaste kirju sel teemal, et ma ei suuda leida endale praktikakohta, aga majanduskriisi ajal ja 2020 niisugust paar kirja mulle ka realselt selles mõttes tuli, et tudeng on täitsa nõutu, et ei leia mitte kuskilt ja nii edasi.“ (I4)

Küsimusele „Milliseid soovitusi annaksite ettevõtetele, kes praktikante vastu võtavad, et praktika kasulikkust tõsta?“ vastati enamik juhul soovitusena, et praktikantidele antaks võimalikult sisukaid ja erialaseid tööülesandeid ning neid kaasataks ettevõtte igapäevaste tegevuste juurde, eesmärgiga pakkuda tudengi jaoks terviklikku nägemust oma potentsiaalsest tulevikust ametikohast. Kasuks tuleks ka praktikantide suurem usaldamine ja nendega avatud kommunikatsiooni pidamine, seega

tasuks ka nendel ettevõtetal, kes varasemalt praktikanti võtnud pole, anda tudengitele rohkem võimalusi ning proovida, kuidas praktika nende ettevõttes toimib (I1). Soovitusena saab ka ettevõtetele välja tuua, et nad pakuks endapoolsetele praktikajuhendajatele täiendavaid motiveerimise võimalusi, et neil oleks suurem tahtmine praktikandile oma aega pühendada ja teda välja koolitada (I6). Sarnaselt on ka Maertz, Stoeberl ja Magnusson (2014) leidnud, et kaasatud juhendaja, kes pühendab oma aega ja kaasab tudengit võimalikult paljudesse erinevatesse tegevustesse, mängib praktika juures olulist rolli.

„Kasumlikkuse tõstmiseks kindlasti võib-olla, et nad annaksid praktikantidele lihtsalt erinevaid ülesandeid ja mitte ei läheks lihtsamat vastupanu teed, et õpetan talle nagu programmis ainult ühe arve sisestamise lõigu ja las ta siis teeb seda.“ (I2)

Eelneva küsimusega seotult uuriti intervjueeritavatel soovitusi tudengitele, kes tulevikus peavad praktikat läbima hakkama. Oluliseks peeti tudengite ettevalmistust praktikaks, mis tähendab, et seatud on kindlad eesmärgid ja järgitakse oma tulevikuplaane. Seetõttu on mõistlik hakata võimalikult vara mõtlema huvipakkuva valdkonna või potentsiaalse ettevõtte peale, kuhu minna tahetakse (I2). Praktikakoha valik ja kandideerimine võib olla pikk ja keeruline protsess, mistõttu on oluline, et tudeng hoiaks positiivset suhtumist ja motivatsiooni kõrgel, mõeldes sellest kui vajalikust sammust oma karjääriredelil (I3). Sama järelduseni jõudis ka Taylor (1988), kes väitis, et kui tudeng oma praktikakohas tööd ei jätka, siis tänu töökogemusele võib ta silma jääda teistele tööandjatele. Valides enda jaoks sobilikku praktikakohta peab ta arvestama ka leitud ettevõtte suurus ja võimalusi praktika läbiviimiseks. Keskendudes just turunduse peeriala praktikale on tähtis ka, et ettevõttel oleks olemas vajalikud ressursid pakkuda praktikal oleva tudengi jaoks erinevaid õpetlikke turundustegevusi, sest paljudel väikeettevõtetel võib turunduse tegemiseks olla tihti oluliselt vähem finantsressursse kui suureettevõtetel (I4). Seetõttu anti tudengitele ka soovitus osaleda edukate organisatsioonide praktikakonkurssidel, kus on tihti praktika hästi läbimõeldud ja saadav kogemus suure väärtusega (I6). Pärast praktikat tasub tudengil jagada oma kogemust kindlasti teistega ja anda soovitusi järgnevatele praktikantidele (I1). Toetudes teoreetilisele tagapõhjale saab tudengist peale praktikat selle ettevõtte saadik, kes aitab head mainet levitada ja võib seeläbi suurendada ka ettevõtte jaoks potentsiaalsete töötajate valikut (Farinelli & Mann, 1994).

„...ettevõtte väärtused, mis lähevad ka sinu väärtustega kokku, sa pead seal keskkonnas ikkagi oma enamiku päevasest ajast ju töötama ja olema ja see keskkond, kus sa oled, peaks olema sulle sobiv.“ (I5)

Kuuendaks küsimuseks oli: „Kuidas toimub praktikaaruande kaitsmine ja milliseid vigu kaitsmisel tehakse?“. Kõikide peerialade puhul toimub praktikaaruande kaitsmine väga sarnaselt. Eelnevalt on ÕISis esitatud praktika taotlusvorm ja Moodle'isse on üles laetud enda aruanne ning hinnanguvorm. Praktika Moodle'i kursuse alla on tudengitele pakutud võimalus valida endale sobiv kaitsmise aeg, milleks on igal üliõpilasel keskmiselt 15 minutit. Selle aja hulka kuulub nii esitluse tegemine kui ka kaitsmiskomisjoni, kuhu kuulub praktikakuraator/id, küsimustele vastamine (I3). Intervjueeritavad leidsid küll, et mõnel juhul lasevad nad tudengitel enda aruandeid täiendada või parandada, kuid kui tudeng on juba kaitsmisele lubatud, siis ta enam läbi kukkuda ei saa. Kuna tudengid on tavaliselt praktika kaitsmise ajaks juba eelnevalt erinevaid esitlusi teinud, siis esinemisoscuses ja presentatsiooni tegemises puudujääke pole (I6). Üldiselt kiitsid kõik vastajad tudengeid ja nende ettevalmistust kaitsmiseks, sest suuri probleeme tavaliselt ette ei tule. Ometi mõned aastad tagasi kui praktilisel puudus veel eraldi Moodle'i kursuses, leiti turunduse peerialal praktikaaruannete seas mitu plagiaati. Pettus tuli ilmsiks tänu praktika kuraatori kontrollile ja võrdlusele teiste töödega ning selle tagajärjel plagiaati esitanud õpilased oma praktikat ei läbinud. (I4)

„Need arvestuse valdkonna inimesed on nii kohusetundlikud, et teevad hästi korrektselt ja nad on püüdnud kõik oma erialast praktikat teha ja on näha, et nad on reaalselt käinudki ja teinud seda, millest nad kirjutavad.“ (I2)

Viimasena uuriti kõigi intervjueeritavate käest, kuidas suhtuvad nad tudengite ootustesse saada ülikooli ja kuraatorite poolt praktikakoha leidmiseks rohkem abi. Küsimus lisandus peale uuringu esimese osa tulemuste saabumist, kus oli antud probleem tudengite poolt enim välja toodud. Käesoleva töö teoreetilise osa 1.3. alapeatükis on samuti probleemkoht esitatud ja Gryski *et al.* (1987) arvates võiks ülikool pakkuda omapoolset tuge töökoha leidmisel. Enamik kuraatoritest vastas aga, et seda probleemi pole tudengite poolt suuremahuliselt nendeni jõudnud, v.a peerialade kuraatorid, kes ka eelnevatele küsimustele olid vastanud, et nende valdkonnas on üldiselt vähem töökohti, kuhu kandideerida saab. Juhtudel kui üliõpilased on kuraatoriga ühendust võtnud, on leitud läbi tutvuste praktikakoht (I5) või on otsitud ülikooli instituudis võimalusi, näiteks erialaste professorite assisteerimine (I3). Omapoolse ettepanekuna toodi välja, et

ülikoolipoolne tihe koostöö vilistlastega ja organisatsioonidega annaks paremaid võimalusi tudengitel praktikakohta leida ja parendaks praktikakorraldust üldiselt (I6). Samas leiavad mitmed kuraatorid, et praktikakoha leidmine peabki olema täielikult tudengi vastutada, selleks et nad saaksid ka tulevikus endaga hakkama ja leiaksid enda isiklike eesmärkide ning huvidega kattuva praktikakoha. Kuna töömaailma konkurss on tihe, siis annab praktikakoha otsimine ja sinna kandideerimine tudengile õpetliku kogemuse (I2). Antud vastust kinnitab ka Rothman (2003), kes on öelnud, et praktikaga kaasnev vastutus annab üliõpilasele julgust ja enesekindlust edaspidistes väljakutsetes. Olukorra parandamiseks soovivad intervjueritavad kasutada Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna Praktikaportaali. Sinna suunatakse ka ülikoolile eraldi tulnud pakkumised ja hetkel on see parim laiaulatuslik süsteem, kuidas ülikool tudengite praktikakoha leidmisesse panustada saab ning oskab (I1).

„No omast kogemusest, kuna ma olen juba mitu aastat kuraator, siis ikka iga aasta peaaegu ilmub üks või teine tudeng, kes püüdis leida kohta, aga ei leidnud ja siis me pakkusime talle instituudis mõnda võimalust, näiteks oli teaduritele konkreetsetes rahandusteamades aitamine andmetega.“
(I3)

Ärinduse programmijuhile esitati ka lisaküsimus: „Kuidas suhtute väitesse, et ülikool võiks võimaldada ka lisapraktikat, näiteks vaba- või valikainena?“. Vastusest selgus, et tegelikult on lisapraktika teema ka ülikoolis hetkel arutlusel ja sellega tegeletakse. Täpsemat informatsiooni, kus ja kas on see ka uues õppekorralduseeskirjas kajastatud, veel pole, kuid see on lähitulevikus juurde lisandumas. Programmijuht tõi ka välja, et hetkel kasutatakse vabaõppe võimalust massiliselt liikumisharrastuste kursuse läbimise jaoks ja selle kõrval vaba- või valikainena praktikat ülikooli poolt pakkuda ei ole võrreldav probleem ning on kindlasti õige tegu. (I1) Küsimus lisandus intervjuule, kuna uuringu esimeses osas oli tudengitele esitatud küsimus: „Kas ülikool võiks võimaldada ka vabatahtlikku praktikat? (st pakkuda vaba- või valikainena lisapraktikat)“, millele 85,3% tudengitest vastas jaatavalt. Küsimus tugines ka Karakiraz *et al.* (2021) väitele, et ülikool võiks toetada vabatahtlikku praktikat, et võimaldada seeläbi enda üliõpilaste jaoks rohkem kogemusi ja karjäärivõimalusi. Toetus avalduks üliõpilastele eelkõige EAPde ja õppekava täitumises, kui tudeng lisapraktikat sooritab.

„...aga põhimõtteliselt see on asi. Ja ma arvan, et see ei saa olla nagu eriti halb asi. Süsteemselt kui me räägime tõesti, mis on nõutav kuus EAPd ja vabatahtlik pluss kuus juurde, et siin ei ole nagu mingit küsimust.“ (I1)

Uuringu teise osa tulemused olid kooskõlas töö teoreetilise osaga ja osaliselt ka esimese uuringu osa tulemustega. Järgnevas peatükis esitab käesoleva bakalaureusetöö autor kogu uuringu järeldused ja ettepanekud praktika kasulikkuse tõstmiseks, toetudes läbiviidud küsitluse ja intervjuude tulemustele ning teoreetilisele osale.

4. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD PRAKTIKA KASULIKKUSE TÕSTMISEKS

Esimesest uuringu osast, mis tugineb praktika läbinud ärintudengite ja 2020. ning 2021. aasta vilistlaste arvamustel (seisuga 2022. aasta aprill), selgus, et tudengid on üldjoones oma praktikakogemusega igati rahul, hinnates aritmeetiliseks keskmiseks 8,12 punktiskaalal 1-10. Seos rahulolu ja praktika läbimise ajaga polnud küll seotud, ent rahulolu oli samas mõjutatud praktika tasustatusest. Tudengitel, kellel ei olnud praktika tasustatud, oli rahulolu 20,2% võrra madalam kui üliõpilastel, kelle praktika oli tasustatud. Uuringust selgus ka, et tudengitest suurem osa (64,7%) kas töötab või töötas peale praktika läbimist samas organisatsioonis edasi, mis toetab ka Kingi (1997) väidet, et sageli tehakse tudengitele nende praktikakoha poolt edasisi tööpakkumisi. Ka tudengite rahulolu tööandja praktikakorraldusega toetab eelnevat tulemust. Hinnangu aritmeetiliseks keskmiseks oli 4,12 (punktiskaalal 1-5), mis oli võrreldes ülikooli praktikakorralduse rahuloluga 21,4% võrra kõrgem.

Kuna praktika on nii teooriale kui ka uuringu tulemustele põhinedes oluline, siis uuriti ka tudengitelt, kas nad oleksid tahtnud või tahaksid ülikooli jooksul rohkem praktikaid läbida. Selgus, et 42,6% tudengitest näeksid selleks vajadust, kellest enamik ka täpsustas järgnevas küsimuses: "Kui vastasid "Jah", siis mitu EAPd oleks sobilik kohustusliku praktika maht õppekavas?", et nende arvates võiks praktika maht olla vähemalt 12 EAPd. Selgus ka, et vilistlased hindavad suuremat praktika mahtu olulisemaks kui hetkel ülikoolis õppijad.

Samuti saadi uuringu kaudu teada, et üliõpilased peavad praktikat oluliseks. Kõige olulisemaks peetakse seejuures just töökogemuse saamist ning sealt kaudu oma karjääri alustamist. Kuraatorid ja programmijuht leidsid, et praktiliselt saavad tudengid oma teadmisi töömaailmas ära kasutada ning saavad esmase pildi erialasest tööst. Hinnates etteantud kasutegureid leidsid tudengid, et kõige vähem nad "Kinnistasid koolis saadud teadmisi" oma praktika jooksul ja kõige rohkem nõustuti väitega, et "Sain rohkem enesekindlust oma tööülesannete täitmiseks". Uurides tudengitelt eduka praktika eelduste täitmist selgus, et kõige üksmeelsemalt ja paremini hinnati tegurit "Praktikakoht pakkus enda poolt vajalikud töövahendid" täitmist. Vähim täidetuks hindasid

üliõpilased tegurit: "Seadsin enne praktikat endale karjäärieesmärgid- või plaanid". Üldistades oli vastustes aga pigem üksmeel ja kõikide tegurite mood oli 4 või 5. Ülikoolipoolsel hinnangul on eduka praktika jaoks vaja eelkõige head praktikajuhendajat ja tudengi endapoolset motivatsiooni ning karjäärieesmärke.

Uuringust saab järeldada, et teorial põhinevad kasutegurid on üliõpilaste jaoks olulised ja vastavad reaalsusele. Eduka praktika eelduste täitmisel saavad nii ülikool, praktikakoht kui ka üliõpilased enda osa veel parandada.

Põhinedes tudengite hinnangutele praktilisel esinevate probleemide kohta saab järeldada, et ühtegi teorial põhinevat probleemkohta üliõpilastel silmatorkavalt ei esinenud. Küll aga nõustuti kõige rohkem väitega: "Praktikale saamine oli keeruline" ($\bar{x}=3,19$). Raskusteks peeti ka praktikakoha leidmist ($\bar{x}=3,25$) ja ülikoolipoolse praktikakorralduse ebaselgust ($\bar{x}=3,31$). Lisaprobleemideks olid näiteks praktikaks vajaliku aja leidmine olemasoleva töö või kooli kõrvalt, kommunikatsiooniprobleemid, sisseelamisprogrammi ja tööülesannete puudulikkus.

Vastates uurimisküsimusele "Milliseid soovitusi annavad üliõpilased ja vilistlased praktika kasulikkuse tõstmiseks?" andsid tudengid ettevõtetele sisukaid ettepanekuid. Kõige olulisemaks soovitusena toodi välja praktikaks ettevalmistuse vajalikkus. Praktikakoha poolt oodatakse ka struktureeritud töökorraldust, kindlaksmääratud tööülesandeid- ja mahtu. Soovitati ka võimalusel luua eraldi praktika- või sisseelamisprogramm, et tegevusplaan praktika vältel oleks läbimõeldud, mis on toetatud ka D'Abate *et al.* (2009) kirjutatu ja teise uuringu osa tulemuste poolt. Oluliseks ettepanekuks oli veel, et praktika võiks olla tasustatud, selleks et näidata omapoolset austust ja parandada praktikandi motivatsiooni. Võttes aluseks Ahmad (2020) väite ja uuringu tulemuse seoses tudengite madalama rahuloluga tasustamata praktilisel, siis saab autor ka ettevõtetele soovitada ainult tasustatud praktika pakkumist.

Ka teises uuringu osas andsid ärimise praktika kuraatorid ja programmijuht ettevõtetele omalt poolt mitmeid soovitusi. Üheks olulisemaks ettepanekuks oli, et ettevõtte pakuksid praktikandile võimalikult palju erinevaid ja huvitavaid tööülesandeid, mis kaasaks teda rohkem ettevõtte tegevusse ning annaks erialast laialdast nägemust. Soovitus toetab ka esimese uuringu osa tulemus, kus suur osa tudengitest leidis, et nende jaoks olid praktilisel antavad tööülesanded üksluised ja igavad ($\bar{x}=3,5$) ning ka Alpert *et al.* (2009) on öelnud, et eduka praktika jaoks on oluline tööülesannete mitmekesisus. Samuti toodi välja, et praktikajuhendaja ajaline panus ja

pühendumine on üks võtmeteguritest, seega soovitati ka neile pakkuda täiendavaid motivaatoreid. Üldiselt julgustati ettevõtteid rohkem endale praktikante võtma ja neid ka usaldama.

Tallinna Tehnikaülikooli äranduse praktikakorralduse parendamiseks töid tudengid välja samuti mitmeid soovitusi, selleks et praktika kasulikkust veelgi tõsta. Kuna tudengite praktikakorralduse rahulolu aritmeetiline keskmine oli 3,24 (punktiskaalal 1-5), siis on eriti oluline nendepoolseid ettepanekud arvesse võtta. Kõige enam välja toodud ettepanekuks oli, et ülikool võiks aidata omalt poolt praktikakohtade leidmisega, sest see tekitab hetkel tudengite jaoks suurimat probleemi. Veel tahaksid üliõpilased kooli poolt rohkem abi praktikakoha valikul ja praktika kohta info levitamises. Samu soovitusi annavad ka varasemad uuringud, mis viitavad ülikooli vajalikule rollile praktika toimumises (Karakiraz *et al.* 2021; Kiili & Frey, 2013). Nii praktikaaruande kui ka kaitsmise puhul tehti ettepanek nende pikkust vähendada. Mitmete tudengite jaoks oli aruande kohustuslik maht ebamotiveerivalt pikk. Ettepanekuna leiti, et äranduse tudengitel võiks olla võimalus kättesaadavale ja eriala spetsiifilisele karjäärinõustamisele, kus tudeng saaks arutada enda karjäärieesmärke- ning võimalusi ja praktikakoha valikute üle, mis on ka toetudes Karakiraz *et al.* (2021) kirjutatule vajalik, et toetada praktika ning õpilase eriala suhet. Tudengite poolt leiti, et ülikoolil võiks olla lähedasem koostöö ettevõtetega, mille kaudu oleks võimalik ka praktikale minna. See oleks kasulik ülikoolile endale, saades nii külalislektoreid ja rahalist toetust (Coco 2000, lk 43). Teisalt leiavad äranduse praktika kuraatorid ja programmijuht, et praktikakorraldus on hetkel pigem hea ning on viimastel aastatel oma organiseerituse poolest paranenud. Küll aga kaalutletakse, et kas mõne peeriala puhul võiks praktika läbimine jääda viimasele semestrile ja kas praktika hindamismeetod arvestatud/mittearvestatud vähendab tudengite motivatsiooni.

Toetudes praktika kuraatorite intervjuudele ei ole praktikakohtade leidmise suur probleem nendeni jõudnud. Ühendust kuraatoritega on antul teemal võtnud väga vähesed tudengid, kellele on ka läbi kuraatori toe sobiv töökoht leitud, kasutades näiteks Praktikaportaali või lüües kaasa ülikooli mõnes projektis. Üldiselt on aga kuraatorid valmis igati toetama nii palju kui nende roll selleks ette näeb, eeldades, et ka tudeng ise pingutab ja on motiveeritud. Praktikakorralduse muutmise osas ühtset ettepanekut intervjuueeritavate poolt ei tulnud. See-eest kaalutleti selle üle, kas praktika hindamismeetod peaks ikka olema arvestatud/mittearvestatud ja kas praktika sooritamine võiks toimuda viimasel semestril.

Järeldades küsimuse "Kas ülikool võiks pakkuda ka vabatahtlikku praktikat, näiteks vaba- või valikainena?" tulemusest, kus enamik tudengeid (85,3%) vastas jaatavalt, saab autor koosõlas

varasemale uuringule (Karakiraz *et al.* 2021) soovitada, et ülikooli võiks pakkuda praktika kasulikkuse tõstmiseks äranduse erialale lisapraktikat, näiteks vabaainena. Teises uuringu osas selgus ka, et ülikool on hetkel sama küsimusega tegelemas ning tulevikus selline võimalus äranduse erialal ka antakse.

Uuringus taheti ka teada, mida oleksid tudengid enda praktika sooritamisel või praktikakoha valikul teisiti teinud, et anda seeläbi soovitusi tulevikus praktikat läbivatele äranduse tudengitele. Tudengite kogemuste põhjal saab leida mitmeid erinevaid soovitusi tulevastele praktikantidele. Esmaseks toodi välja, et praktikakoha otsinguga oleks alustatud varem ja eeltööd seoses nii enda ootustega kui ka valikus olevate ettevõtetega oleks võinud teha rohkem. Toetudes ka teoreetilisele tagapõhjale on vajalik, et üliõpilased keskenduksid enda praktikakoha valikul oma karjääriesmärkidele (Karakiraz *et al.* 2021), mida soovitab ka töö autor, selleks et praktikaga rahulolu ja sellest saadav kasulikkus oleks maksimaalne. Hea meelega oleks mitmedki tudengid käinud erinevates ettevõtetes praktikal, et laiendada oma teadmisi ja näha oma sobivust mitmel erineval peerialal suunal. Osa tudengitest ei läheks aga enam tasustamata praktikale.

Tudengitele andsid praktika läbimiseks soovitusi ka praegused äranduse praktika kuraatorid ja programmijuht. Olulise soovitusena öeldi, et tudeng peab praktika jaoks seadma endale kindlad eesmärgid ja järgima oma tulevikuplaane. Kuna praktikakoha valik ja sellele kandideerimine võib olla pikk protsess, siis tuleb hoida positiivset suhtumist ning kasutada võimalust teha esimesed sammud enda karjääriredelil. Ühe soovitusena pakuti, et tudengid osaleksid suuretegevõtete praktikaprogrammides, kus nad saaksid võimalikult väärtusliku kogemuse. Sama arvamus väljendub ka tudengite ootustes praktikakohale.

Uuringu tulemused ja järeldused vastavad käesolevas töös esitatud uurimisküsimustele. Üliõpilaste, praktika kuraatorite ja programmijuhi vastustest tulenevad järeldused ning ettepanekud aitavad praktika kasulikkust tõsta kõikide osapoolte jaoks.

KOKKUVÕTE

Praktika on sillaks töömaailma ja kooli vahel, kus protsessis osalejateks on antud töö käsitluses ülikool, üliõpilane ja tööandja. Kõigile kolmele osapooltele on praktika kasulik ja vajalik. Ometi pole Tallinna Tehnikaülikooli äranduse õppekava tudengite praktikakogemuse kohta varem uuritud, millised olid nende jaoks põhilised kasutegurid ja eduka praktika omadused. Puudub ka ülevaade praktikal esinevatest probleemidest, arvestades nii üliõpilaste kui ka ülikoolipoolseid hinnanguid. Uurimisprobleemi lahendamiseks viidi läbi käesolev töö.

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada peamised praktika kasutegurid ja eduka praktika eeldused ning leida võimalusi praktika kasulikkuse tõstmiseks, ennetades võimalikke praktikal tekkivaid probleeme. Eesmärgi saavutamiseks seadis töö autor kokku kuus uurimisküsimust, millele vastamiseks koostati töö teoreetiline ja empiiriline osa. Teoreetilises osas anti ülevaade praktika kasulikkusest, eduka praktika tähtsamatest eeldustest ja sellega seonduvatest probleemkohtadest ning kirjeldati Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna praktikakorraldust. Empiirilises osas viidi läbi kaks uuringu osa. Kõigepealt koguti ankeetküsimustikuga vastuseid äranduse tudengite ja lähiaastate vilistlaste seas, kes olid kõik praktikat läbinud. Teises uuringu osas intervjueriti ülikooli praktika kuraatoreid ja programmijuhti, kes on äranduse eriala praktika eest vastutavad isikud.

Vastused esimesele ja teisele uurimisküsimusele, milleks olid: „Millised on eduka praktika tähtsamad eeldused ja millised probleemid võivad praktikal tekkida?“, „Kuidas on praktika reguleeritud Tallinna Tehnikaülikooli äranduse õppekavas?“, leiti töö esimeses peatükis ja kinnitati uuringu tulemustega. Eduka praktika jaoks on eelkõige vaja ettevalmistust ja eesmärgistatust nii ülikooli, üliõpilase kui ka tööandja poolt. Juhul, kui üks osapooltest piisavalt ei pinguta, langeb praktika üldine väärtus ja vähenevad ka sellest saadavad kasutegurid kõigi jaoks. Kolmas uurimisküsimus otsis uuringust vastust küsimusele, millised on peamised praktika kasutegurid, põhinedes äranduse üliõpilaste kogemusele. Uuringust selgus, et tudengid said praktikal juurde eelkõige enesekindlust ja oskust teha edaspidi paremaid karjäärivalikuid. Neljanda

uurimisküsimusega taheti teada, milliseid probleeme leiavad praktikakorralduses ülikool ja üliõpilased. Tulemustest selgus, et üliõpilased ootavad praktikakoha leidmisel rohkem abi ja soovivad praktika kohta ka rohkem infot saada. Ülikool suurt probleemi korralduses ei näe, kuid kaalutletakse hindamismeetodi üle ja ka praktika kohustusliku läbimise aja üle. Viienda ja kuuenda uurimisküsimusega sooviti välja selgitada, milliseid soovitusi annavad üliõpilased, vilistlased ja praktika kuraatorid praktika kasulikkuse tõstmiseks. Kõik osapooled andsid nii ettevõtetele kui ka üliõpilastele mitmeid olulisi soovitusi, mille üldistavateks omadusteks olid eesmärgistatus ja planeeritus.

Põhinedes mõlema uuringu osa tulemustele ja analüüsile on autor välja toonud põhilised järeldused ja ettepanekud:

- Praktikakogemus annab tudengile võimaluse õppida paremini tundma oma eriala, laiendab tutvusvõrgustikku ja annab enesekindlust tuleviku karjäärivalikutes.
- Probleemkohtadeks peavad ärimise tudengid praktikakoha leidmist, ülikoolipoolse praktikakorralduse ebaselgust ja igavate ning rutiinsete tööülesannete täitmist praktikal.
- Ülikooli ja üliõpilaste arvates peaks praktikajuhendaja olema pühendunud, tööandja praktikaprogramm peaks olema kindlasti planeeritud ja pakkuma tudengile erinevaid erialaseid ülesandeid. Samuti leiavad tudengid, et motiveeriv praktika on tasustatud.
- Tudengitest suur osa on huvitatud ülikooli poolt toetatud lisapraktikast, näiteks valik- või vabaaine näol.
- Praktikakorralduse parendamiseks pakuti tihedamat info jagamist praktika kohta, tehes ka rohkem infotunde. Ettepanekuks esitati ka praktikaaruande mahu ja kaitsmise aja vähendamist. Kuna paljud tudengid oleksid tahtnud rohkemalt arutada oma karjäärieesmärke ja praktikakoha valikut kuraatoritega, kelle kohustuste alla see tegelikult ei kuulu, siis saab ka välja pakkuda ärimise erialale suunatud karjäärinõustamist.
- Veelgi kasulikuma praktika jaoks oleks vaja tudengitel seada eelnevalt karjäärieesmärgid. Ülikool peaks oma praktikajuhendid ja -nõuded kriitiliselt üle vaatama, et suurendada nende kättesaadavust ja selgust. Tööandja peaks vastutama tööülesannete määratluse ja selguse eest.
- Praktika kuraatorid toetavad oma võimaluste piires tudengitele praktikakoha leidmist. Eelkõige soovitatakse kasutada Praktikaportaali pakkumiste otsimiseks ja vajadusel küsida ka abi.

- Tulevastele praktikantidele soovitatakse nii üliõpilaste kui ka ülikooli poolt alustada varem praktikakoha otsimisega, seada endale kindlad karjäärieesmärgid, arvestada erialaste ainete läbimise aega ja valmistada ennast kandideerimisprotsessiks.

Tehtud uuring ja sellest tulenevad järeldused ning ettepanekud aitavad kõikidel praktika osapooltel suurendada enda jaoks praktika kasulikkust. Tõstes üldist teadlikkust praktikaga seonduvatest probleemkohtadest ja eduka praktika eeldustest on võimalik tulevikus praktikakorraldust veelgi parendada. Tänu praktika kasulikkuse tõstmisele paranevad ka koostöösuhted ülikooli, üliõpilaste ja tööandja vahel. Edasiseks uurimiseks oleks kasulik teha täiendav uuring, käsitledes täpsemalt ka ettevõtete kui praktikakoha pakkujate hinnanguid. Samuti oleks praktikakorralduse parendamise suhtes väärtuslik teha intervjuud äranduse tudengitega, et saada veelgi paremat sisendit, kuidas tõsta rahulolu ülikoolipoolse praktikakorraldusega.

SUMMARY

INTERNSHIP USEFULNESS AND POSSIBILITIES FOR ITS IMPROVEMENT ON THE EXAMPLE OF TALLINN UNIVERSITY OF TECHNOLOGY'S BUSINESS STUDENTS

Marriel Sopp

The aim of the bachelor's thesis was to find out the main benefits of the internship and the prerequisites for a successful internship and to find ways to increase the usefulness of the internship by preventing possible problems arising in the internship.

The author of the thesis finds that the short- and longterm benefits of internship and the main features of successful internship have not been previously studied about the internship experience of the business students in Tallinn University of Technology. There is also no overview of the internship problems, based on the assessment of both the students and the university. The study is necessary to find out the role of the internship and its usefulness, and to provide recommendations to the university, students and companies on how to further increase the usefulness of the internship.

To achieve research goal and solve its problem, the author set up six research questions:

- What are the most important prerequisites for a successful internship and what problems may arise during the internship?
- How is the internship regulated by the business curriculum of Tallinn University of Technology?
- What are the benefits of an internship based on the experience of business students?
- What problems do university employees and students find in the organization of internships?
- What suggestions do students and alumni give to increase the usefulness of the internship?

- What suggestions do curators of business internship make to increase the usefulness of the internship?

For more valuable results and answers to research questions the author of the thesis used both quantitative and qualitative research methods. Firstly, a survey for TalTech's business students and alumni was conducted and carried out. Secondly, university's curators and curriculum manager, who are responsible for the business students' internship, were interviewed. The information and answers were analyzed with the MS Excel and MS Word softwares.

Based on the results and analysis of the survey and the interviews, the author has presented the main conclusions and suggestions:

- The internship experience gives the student the opportunity to get to know their work field better, expands the network of acquaintances and gives them confidence in future career choices.
- The most frequent problems for business students: finding a place to do the internship, uncertainties on the part of the university regarding the organization of the internship, and performing monotonous work tasks during the internship.
- In the opinion of the university and the students, the internship supervisor should be committed, the employer's internship program should be well planned and full of various professional tasks. Students also find that motivating internships are usually paid.
- A large proportion of students are interested in additional internships supported by the university, such as an elective or optional subject.
- In order to improve the organization of the internship, it was offered to share more information about the internship, for example by conducting more information sessions. A reduction in the volume and duration of the internship report was also proposed. As many students would like to discuss their career goals and choice of internship more with curators who are not really responsible for it, career guidance can be offered.
- For even more rewarding internships, students would need to set career goals in advance. The university should critically review its internship guidelines and requirements to increase their accessibility and clarity. The employer should be responsible for the definition and clarity of the tasks.

- Internship curators support students in finding an internship within their means. In particular, it is recommended to use the Internship Portal to search for offers and ask for help if necessary.
- Prospective trainees are advised by both students and the university to start looking for an internship earlier, to set clear career goals, to take into account the time required to complete professional subjects and to prepare for the application process.

The research conducted and the resulting conclusions and suggestions will help all parties involved to increase the benefits of the internship for themselves. By raising the general awareness of the problem areas related to the internship and the prerequisites for a successful internship, it is possible to further improve the organization of the internship in the future. Thanks to increasing the usefulness of the internship, the cooperation between the university, students and the employer will also improve. For further research, it would be useful to carry out research, including the assessments of companies. Also with regard to improving internship arrangements, it would be valuable to interview business students to get even better input on how to increase satisfaction with university's internship arrangements.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Agoston, S., Igręć, R., & Cristian, M. (2017). Internship programmes – bridge between school and professional life. *Proceedings of the International Conference on Business Excellence, 11*, 418-426.
- Ahmad, N. N. (2020). Accounting Students' Internship Satisfaction on the Work from Home (WFH) Experience during Internship. *Global Business and Management Research, 12*(4), 1-12.
- Alpert, F., Heaney, J.-G., & Kuhn, K. (2009). Internships in Marketing: Goals, Structures and Assessment – Student, Company and Academic Perspectives. *Australasian Marketing Journal (AMJ), 17*(1), 36-45.
- Alumäe, T., Asadullah, & Tilk, O. (2018). Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. *Human Language Technologies – The Baltic Perspective*, 1–8.
- Baert, B. S., Neyt, B., Siedler, T., Tobback, I., & Verhaest, D. (2021). Student internships and employment opportunities after graduation: A field experiment. *Economics of Education Review, 83*, 102-141.
- Coco, M. (2000). Internships: A Try Before You Buy Arrangement. *S.A.M. Advanced Management Journal (1984), 65*(2), 41-47.
- D'Abate, C. P., Youndt, M. A., & Wenzel, K. E. (2009). Making the most of an internship: An empirical study of internship satisfaction. *Academy of Management Learning & Education, 8*(4), 527–539.
- Farinelli, J. L., & Mann, P. (1994). How To Get the Most Value from Your Internship Program. *Public Relations Quarterly, 39*(3), 35–37.
- Gault, J., Redington, J., & Schlager, T. (2000). Undergraduate Business Internships and Career Success: Are They Related? *Journal of Marketing Education, 22*, 45–53.
- Gorobinski, E., Kadakas, M., Kase, K., Kraav, E., Kütt, M., Lindjärv, P., Lott, I., Matt, Ü., Nõmm, M., Saska, E., Tamkõrv, K., Tamme, H., Saska, E., Saks, A., & Moorlat, E. (Toim). (2017). *Personalijuhtimise käsiraamat*. Eesti Personalijuhtimise Ühing PARE.
- Gower, R. K., & Mulvaney, M. A. (2012). *Making the Most of Your Internship: A Strategic Approach*. Sagamore Publishing, L.L.C.

- Gryski, G. S., Johnson, G. W., & O'Toole Jr., L. J. (1987). Undergraduate Internships: An Empirical Review. *Public Administration Quarterly*, 11(2), 150–170.
- Karakiraz, A., Üstündağ, A., Karataş, A., & Özdemir, Y. (2021). From Realizable Dreams to Sustainable Facts: An Empirical Study on the Role of Internships in Students' Career Plans in a Turkish Business School. *SAGE Open*, 11(1), 1-12.
- Kiili, J., & Frey, P. (Toim). (2013). *Ettevõtlusõpe kõrgkoolis*. Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor.
- Koc, E., Yumusak, S., Ulukoy, M., Kilic, R., & Toptas, A. (2014). Are internship programs encouraging or discouraging?—A viewpoint of tourism and hospitality students in Turkey. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 15, 135–142.
- Lakshman, M., Sinha, L., Biswas, M., Charles, M., & Arora, N. K. (2000). Quantitative Vs qualitative research methods. *The Indian Journal of Pediatrics*, 67(5), 369–377.
- Maertz, C. P., Stoeberl, P. A., & Magnusson, P. (2014b). Finding strategic human resource advantage from building an effective internship capability. *Organizational Dynamics*, 43(4), 303–311.
- Maertz, C. P., Stoeberl, P. A., & Marks, J. (2014a). Building successful internships: Lessons from the research for interns, schools, and employers. *Career Development International*, 19(1), 123–142.
- Maini, R., Sachdeva, S., & Mann, G. K. (2021). Unveiling business school interns' satisfaction toward online summer internship program amid COVID-19. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 11(5), 1210–1223.
- Majandusteaduskonna praktika kord*. (2021). Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna dekaan. Kättesaadav: <https://oigusaktid.taltech.ee/majandusteaduskonna-praktika-kord/>, 2. märts 2022.
- Maynard, R. (1997). It's time to line up your summer interns. *Nation's Business*, 85(1), 9–10.
- Praktika | TalTech*. (2022). Tallinna Tehnikaülikool. Kättesaadav: <https://taltech.ee/praktika>, 2. märts 2022.
- Rogers, S. E., Miller, C. D., Flinchbaugh, C., Giddarie, M., & Barker, B. (2021). All internships are not created equal: Job design, satisfaction, and vocational development in paid and unpaid internships. *Human Resource Management Review*, 31(1), 1-13.
- Rothman, M. (2003). Internships: Most and Least Favored Aspects among a Business School Sample. *Psychological Reports*, 93(3), 921–924.
- Sweitzer, H. F., & King, M. A. (2008). *Edukas praktika: Õppimine kogemuse kaudu*. Tartu Ülikooli Kirjastus.

- Zuo, Y., Weng, Q. (Derek), & Xie, X. (2020). Are All Internships Equally Beneficial? Toward a Contingency Model of Internship Efficacy. *Journal of Career Development*, 47(6), 627–641.
- Taylor, M. S. (1988). Effects of college internships on individual participants. *Journal of Applied Psychology*, 73(3), 393–401.
- Toffer, R. E. (2020). *Majandusarvestuse valdkonna praktikat läbivate üliõpilaste ja ettevõtete ootused praktikale*. Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskond. Kättesaadav: <https://digikogu.taltech.ee/et/Item/20c7b02c-323e-4a3c-913d-eed08a8f1728>, 7. mai 2022.
- Vahtramäe, A., Sikk, J., Kaldma, M., Reva, E., Koit, K., Varendi, M., & Kuningas, K. (Toim). (2011). *Praktika kõrgkoolis*. Archimedes.

LISAD

Lisa 1. Küsitlus ärenduse üliõpilastele ja vilistlastele

Tere!

Mina olen Tallinna Tehnikaülikooli ärenduse õppekava tudeng ning kirjutan enda bakalaureusetööd, kus uurin praktika kasulikkust, selle edutegureid ning ka võimalikke probleemkohti.

---> Selleks, et praktika kasulikkust veelgi tõsta, palun just Sinu kui praktika läbinud ärenduse tudengi või vilistlase käest abi.

Küsimustikule vastamine võtab aega ligikaudu 5 minutit. Küsimustik on anonüümne ning tulemusi kasutatakse ainult üldistatud kujul bakalaureusetöö läbiviimiseks.

Suur aitäh vastamast!

Marriel Sopp

* - kohustuslik küsimus

Sugu *

Naine

Mees

Lisa 1. järg

Vanus *

18-24

25-34

35-44

45-54

55-64

65 või vanem

Millisel peerialal õpid/õppisid? *

Kui oled vilistlane, kes antud peerialadel ei ole õppinud, siis vali vastusevariant "Muu".

Ärerahandus

Logistika ja tarneahel

Majandusarvestus digiajastul

Turundus

Ettevõtlus ja juhtimine

Muu

Vali enda kohta õige *

Õpin esimesel kursusel

Õpin teisel kursusel

Õpin kolmandal kursusel

Olen vilistlane

Muu

Mitmendal kursusel käisid praktikal? *

Ei pea olema seotud praktikaaruande kaitsmise ajaga. Kui käisid suvel, siis märgi vastavalt kevadsemestril õpitud kursusele.

Esimesel kursusel

Teisel kursusel

Kolmanda kursuse sügissemestril

Kolmanda kursuse kevadsemestril

Muu

Lisa 1. järg

1. Kui rahule jäid oma praktikakogemusega? *

Skaalal 1-10 (1 - Üldse ei jäänud rahule; 10 - Jäin väga rahule)

2. Kas töötasid/töötad samas ettevõttes ka pärast praktikat (kohe või hiljem, nt peale ülikooli lõpetamist)? *

Jah

Ei

3. Kui vastasid "Jah", siis kui pikalt ettevõttes töötasid/oled töötanud?

...

4. Kas Sinu läbitud praktika oli tasustatud? *

Jah

Ei

PRAKTIKA KASULIKKUS JA EDUTEGURID

5. Mida pead praktika juures oluliseks? *

...

6. Hinda enda praktikakogemusest saadud kasutegureid. *

Skaalal 1-5 (1 – Ei nõustu üldse; 5 – Nõustun täielikult)

6.1 Õppisin rohkem enda huvide ja oskuste kohta

6.2 Tänu praktikakogemusele teen targemaid karjäärivalikuid

6.3 Kinnistasin koolis saadud teadmisi

6.4 Sain uusi kontakte

6.4 Leidsin lihtsamini töökoha peale praktikat

6.5 Andis/annab tööle kandideerides teiste ees eelise

6.6 Leidsin parema töökoha peale praktikat, kui oleksin ilma praktikakogemuseta leidnud

6.7 Sain rohkem enesekindlust oma tööülesannete täitmiseks

Lisa 1. järg

7. Hinda, kuidas olid järgmised tegurid Sinu praktika ajal täidetud. *

Skaalal 1-5 (1 – Ei olnud täidetud; 5 – Täidetud)

7.1 Praktikaks vajalikud juhendid ja materjalid olid ülikooli poolt kättesaadavad ja abistavad

7.2 Praktikakorraldus - ja nõuded olid arusaadavad

7.3 Praktika kuraator ülikoolis oli abistav ja toetav

7.4 Seadsin enne praktikat endale karjäärieesmärgid- või plaanid

7.5 Täitsin praktikaga oma karjäärieesmärgid- või plaane

7.6 Sisseelamisprogramm oli praktikakohas kvaliteetne

7.7 Praktikakoht pakkus enda poolt vajalikud töövahendid

7.8 Praktikakohas sain harjutada meeskonnatööd

7.9 Praktikajuhendaja oli praktikakohas abistav ja toetav

7.10 Praktikal olin kaasatud ettevõtte töösse ja sain vastutusrikkaid ülesandeid

7.11 Tööülesanded olid selgelt määratletud enne praktikat

7.12 Tööülesanded praktikal haakusid minu erialaga

8. Kas oleksid tahtnud /tahaksid ülikooli jooksul rohkem praktikaid läbida? *

Jah

Ei

9. Kui vastasid „Jah“, siis mitu EAPd oleks sobilik kohustusliku praktika maht õppekavas?

Selgitus: Tänapäevane kohustuslik praktika on 6 EAP.

...

10. Kas ülikool võiks võimaldada ka vabatahtlikku praktikat? (st pakkuda vaba- või valikainena lisapraktikat) *

Jah

Ei

Lisa 1. järg

PRAKTIKA PROBLEEMKOHAD JA ETTEPANEKUD

11. Hinda enda praktikakogemuse probleemkohti. *

Skaalal 1-5 (1 – Ei nõustu üldse; 5 – Nõustun täielikult)

11.1 Töö oli üksluine ja rutiinne

11.2 Puudusid konkreetsed eesmärgid või need olid puudulikud

11.3 Töötasu puudumine tekitas minus pahameelt

11.4 Praktikakorraldus oli ülikooli poolt ebaselge

11.5 Praktikakoha juhendaja ei pööranud mulle piisavalt tähelepanu

11.6 Tundsin ennast teiste töötajatega võrreldes vähem olulisemana

11.7 Praktika ei olnud hästi planeeritud ja struktureeritud tööandja poolt

11.8 Tööandjal puudusid vajalikud ressursid ja töövahendid minu väljaõpetamiseks (nt arvuti, kuvar jne)

11.9 Praktikakoha juhendaja andis puudulikku tagasisidet

11.10 Praktikakoha leidmine oli raske

11.11 Praktikale saamine oli keeruline (palju kandideerijaid)

12. Kas Sul tekkis praktika jooksul mõni teine raskus/probleem? *

Jah

Ei

13. Kui vastasid "Jah", siis palun kirjelda tekkinud probleemi/probleeme.

...

14. Hinda, kui hästi oli praktika Sinu arvates ülikooli poolt korraldatud? *

Skaalal 1 - 5 (1 - Ei olnud hästi; 5 - Väga hästi)

15. Milliseid ettepanekuid teeksid ärinduse eriala praktikakorralduse parandamiseks? *

Kui ettepanekud puuduvad, siis vasta "-".

...

Lisa 1. järg

16. Hinda, kui hästi oli praktika Sinu arvates tööandja poolt korraldatud? *

Skaalal 1-5 (1 – Ei olnud hästi; 5 – Väga hästi)

17. Milliseid soovitusi annaksid ettevõtetele, kes praktikat pakuvad? *

Kui soovitused puuduvad, siis vasta "-".

...

18. Mida teeksid enda praktika sooritamisel või praktikakoha valikul teisiti? *

Kui ei muudaks midagi, siis vasta "-".

...

Lisa 2. Intervjuu küsimused ärinduse programmijuhile

1. Miks on Teie arvates praktika läbimine üliõpilaste jaoks oluline ja milline on selle roll õppekavas?
2. Mida on eduka praktika jaoks vaja?
3. Milliseid probleemkohti näete praeguses praktikakorralduses ja milliseid ettepanekuid teeksite praktikakorralduse parendamiseks, et praktika kasulikkust veelgi tõsta?
4. Millised on peamised probleemid, mis tulevad Teie arvates praktika läbimisel ette?
5. Milliseid soovitusi annaksite ettevõtetele, kes praktikante vastu võtavad, praktika kasulikkuse tõstmiseks?
6. Milliseid soovitusi annaksite tudengitele, kes peavad praktikat tulevikus läbima? (nt praktikakoha valiku suhtes)
7. Kuidas toimub praktikaaruande kaitsmine ja milliseid vigu kaitsmisel tehakse?
8. Kuidas suhtute väitesse, et ülikool võiks võimaldada ka vabatahtlikku praktikat? (st pakkuda vaba- või valikainena lisapraktikat)
9. Kuidas suhtute üliõpilaste ootusesse saada ülikooli ja kuraatorite poolt rohkem abi praktikakoha leidmisel?

Lisa 3. Intervjuu küsimused praktika kuraatoritele

1. Miks on Teie arvates praktika läbimine üliõpilaste jaoks oluline ja milline on selle roll õppekavas?
2. Mida on eduka praktika jaoks vaja?
3. Milliseid probleemkohti näete praeguses praktikakorralduses ja milliseid ettepanekuid teeksite praktikakorralduse parendamiseks, et praktika kasulikkust veelgi tõsta?
4. Millised on peamised probleemid, mis tulevad (turunduse, juhtimise, ärirahanduse, majandusarvestuse, logistika) peaaeriala praktika läbimisel ette?
5. Milliseid soovitusi annaksite ettevõtetele, kes praktikante vastu võtavad, praktika kasulikkuse tõstmiseks?
6. Milliseid soovitusi annaksite tudengitele, kes peavad praktikat tulevikus läbima? (nt praktikakoha valiku suhtes)
7. Kuidas toimub praktikaaruande kaitsmine ja milliseid vigu kaitsmisel tehakse?
8. Kuidas suhtute üliõpilaste ootusesse saada ülikooli ja kuraatorite poolt rohkem abi praktikakoha leidmisel?

Lisa 4. Intervjuude transkriptsioonid

Käesoleva bakalaureusetöö intervjuud toimusid Microsoft Teams ja Zoom keskkonnas, kus neid lindistati kõikide osalejate loal. Transkriptsiooni algsed versioonid valmisid veebipõhise kõnetuvastus tehnoloogiaga, mille autoriteks on Tanel Alumäe, Ottokar Tilk ja Asadullah (2018). Omapoolsed korrektuurid, vormistuse ja parandused tegi intervjuudele lõputöö autor. Transkriptsioonid on esitatud Google Drive kausta lingina, et vähendada kogu töö mahtu.

Transkriptsioonid intervjuudest on kättesaadavad keskkonna Google Drive lingil:
https://drive.google.com/drive/folders/1MCW5Ch8KY7fw3I_snzpT70kXli3jziGO.

Lisa 5. Cross-case tabel uuringu teisest osast

Praktika kuraatorid ja programmijuht					
I1	I2	I3	I4	I5	I6
Praktika olulisus					
- Ühendus töö ja kooli vahel - Tudengitele reaalsuskontroll - Kõrgharidusstandard	- Väga oluline õppekava osa, sest tudengitel puudub valdavalt erialane töökogemus	- Teadmiste rakendamine - Esimene erialaga kokkupuude töömaailmas	- Erialase kogemuse saamine - Teoreetiliste teadmiste kinnitamine	- Valmistab tudengit ette tulevikuks ja annab kogemuse - Koolis õpitust tekib parem arusaamine	- Annab uusi teadmisi, oskusi ja erialalisi praktilisi kogemusi
Edukaks praktikaks vajalik					
- Hea praktikakoht, mis on erialaga haakuv - Praktikakohapoolne motivatsioon - Juhendaja olemasolu ja ajapanus	- Varasem erialaste ainete läbimine, raamatupidamise tarkvara tundmine - Hea praktikakoht, kus juhendaja panustab aega tudengi väljaõpetamiseks	- Tudengi tutvumine juhenditega - Tudeng peab tegelema enda ettevalmistusega ja leidma enda jaoks motivaatorid	- Üliõpilase motivatsioon praktikaga tegeleda - Praktikajuhendaja panus üliõpilase kaasamise	- Tudengi tahe, julgus ja motivatsioon - Ülikoolipoolne ettevalmistus - Praktikakoha võimekus pühenduda ennast õpilasele	- Tudengil on vaja konkreetset eesmärki ja otsusekindlust selle saavutamiseks - Tudeng peab viima end kurssi praktikajuhendite ja nõuetega
Ülikooli praktikakorralduse parendamine					
- Praktika kuraatoritel vähe aega tudengiga tegelemiseks - Praktika mahu võimalik suurendamine tulevikus	- Praktikat sooritatakse liiga vara, kui pole veel kõiki erialaseid aineid läbitud - Majandusarvestuse suunal tarkvarade õpetamine toimub hilja	- Praktikakorraldus on hea ja praktikaaruanne on sobilik - Äriarvestuse tudengitel on teistest keerulisem praktikakohta leida	- Praktikakorraldus on viimastel aastatel paranenud - Moodle kursus aitab organiseeritusele kaasa	- Ajaline piirang praktika läbimiseks võib anda tudengitele väljakutset - Praktikakorraldus üldiselt hea	- Praktika on arvestus, mis võib vähendada praktika väärtust - Praktika olemasoleval töökohal ei anna sama kogemust

Allikas: autori koostatud

Lisa 5. järg

Praktika kuraatorid ja programmijuht					
I1	I2	I3	I4	I5	I6
Probleemid praktikal					
- Tööülesanded on kindlaks määramata ja ei haaku erialaga	- Praktikakoha leidmine just Covid-19 ja kodukontori perioodil	- Praktikakoha leidmine finantsasutuses, kus on suur konkurss ja kohti vähe	- Covid-19 perioodil ja majanduskriisi ajal praktikakoha leidmine	- Praktika lühikese aja jooksul ei pruugi praktikant kogu logistikasüsteemist ja protsessidest hästi aru saada	- Juhtimise peerialal suunatakse tudengeid tegema rohkem administratiivseid ülesandeid
Soovitused ettevõtetele					
- Olla avatud kommunikatsiooniga ja rohkem rääkida - Usaldada praktikanti	- Anda erinevaid erialased tööülesanded - Keskenduda kvaliteetse töökogemuse andmisele	- Tutvuda eelnevalt praktikajuhendiga - Pakkuda erialalisi ja mitmekülgseid tööülesandeid	- Kaasata tudengit erinevatesse turundustegevustesse - Pakkuda põhjalikku nägemust erialasest tööst	- Võtta rohkem praktikante, et saada selle kaudu tublisid töötajaid - Õpetada enda käe järgi tudeng välja	- Kaasata juhtimisotsuste vastuvõtmise või tööprotsesside kujundamise juurde - Anda täiendavaid motivaatoreid praktikajuhendajale
Soovitused tudengitele					
- Arvesta enda huvidega, ei pea praktikal kannatama - Jaga oma kogemust ka teistega	- Mõtle varakult valdkonna või potentsiaalse ettevõtete peale - Analüüsi enda oskusi ja teadmisi enne praktikat - Anna endast parim, et jääda võimalikule tööandjale silma	- Valmista ennast praktikakoha leidmise protsessiks ette - Suhtu praktikakohta kui tulevaste töökohta, kus tulevikus karjääri jätkata	- Teha praktikat pigem suurettevõttes või keskmise suurusega firmas - Vali ettevõtte, kus praktikajuhendajal on aega praktikandiga tegelemiseks	- Vali enda peerialale sobiv praktikakoht - Leia ettevõtte, mille väärtused klapivad ka enda omadega	- Osale edukate ettevõtete praktikakonkurssidel - Arvesta praktikakoha valikul tulevikuplaane - Ära jäta lõputööd ja praktikat samale semestrile

Allikas: autori koostatud

Lisa 5. järg

Praktika kuraatorid ja programmijuht					
I1	I2	I3	I4	I5	I6
Praktika kaitsmine					
- Tudengid räägivad oma õpimomentidest praktilal - Vastatakse kuraatorite küsimustele	- Tehakse PowerPoint esitlus ja siis vastatakse tekkinud küsimustele - Kaitsmisel vigu üldiselt ei tehta	- Esitatakse ÕISis avaldus ja Moodle'is aruanne ja hinnanguvorm - Kaitsmisel läbi ei kukuta, vajadusel peab aruannet täiendama	- Toimub komisjoni küsimustele vastamine - Kontrollitakse üle praktikaaruanne plagiaadikontrollis	- Tehakse PowerPoint esitlus eelnevalt esitatud aruande kohta - Kaitsmisel vigu ei tehta	- Tudeng kaitseb oma praktikaaruannet ja teised kohalviibijad küsivad lisaküsimusi - Kui praktikaaruanne on korrektne ja hinnanguvorm on täidetud, siis läbi ei kukuta
Praktikakoha leidmisel abi ülikooli poolt					
- Kasutada võimalikult palju Praktikaportaali - Kuraatoritel puuduvad ressursid/isiklikud andmebaasid - Saada abi karjäärinõustamisest	- Tudengi jaoks on oluline, et ta leiaks endale sobiva praktikakoha ise ja seeläbi saaks õpetava kogemuse	- Vajadusel saab praktikat läbida ka ülikoolis - Vähesed tudengid pöörduvad kuraatori poole abi saamiseks	- Tudengid ei pöördu oma murega kuraatori poole, v.a Covid-19 perioodil ja majanduskriisi ajal - Vajadusel aidatakse ja soovitatakse praktikakohti	- Praktikakoha otsimisega saab tudeng vajaliku kogemuse tööturul kandideerimisest - Üksikutele abiküsitajatele on leitud praktikakohad läbi tutvuste	- Praktikakoha leidmise abi vajadust pole hästi tudengite poolt kommuniqueeritud - Kuraatorid on protsessis pigem suunavad taustajõud - Tugev koostöö vilistlastega võib anda ka häid koostöövõimalusi
Lisaküsimus programmijuhile: lisapraktika					
- Praktikad vaba- või valikainena pakkuda ei oleks probleem	-	-	-	-	-

Allikas: autori koostatud

Lisa 6. Intervjueeritavate valim

Intervjueeritavad isikud ja nende roll praktikakorralduses ning transkriptsiooni tähistused uuringu teises osas.

Intervjueeritava roll ärenduse praktikas	Intervjuu tähistus
ärenduse programmijuht	I1
majandusarvestus digiajastul peeriala praktika kuraator	I2
äriahanduse peeriala praktika kuraator	I3
turunduse peeriala praktika kuraator	I4
logistika ja tarneahela peeriala praktika kuraator	I5
ettevõtluse ja juhtimise peeriala praktika kuraator	I6

Allikas: autori koostatud

Lisa 7. Lihtlitsents

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina _____ Marriel Sopp _____ (autori nimi)

4. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Praktika kasulikkus ja selle tõstmise võimalused Tallinna Tehnikaülikooli äriduse eriala
üliõpilaste näitel _____,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on _____ Juhan Teder _____,
(juhendaja nimi)

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

5. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

6. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

_____ 12.05.2022 _____ (kuupäev)

---

¹ Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal vastavalt üliõpilase taotlusele lõputööle juurdepääsupiirangu kehtestamiseks, mis on allkirjastatud teaduskonna dekaani poolt, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil. Kui lõputöö on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingu tegevusega ning lõputöö kaas- või ühisautor(id) ei ole andnud lõputööd kaitsevle üliõpilasele kindlaksmääratud tähtjaks nõusolekut lõputöö reprodutseerimiseks ja avalikustamiseks vastavalt lihtlitsentsi punktidele 1.1. jq 1.2, siis lihtlitsents nimetatud tähtaja jooksul ei kehti.